

BOUWEN AAN ZELFVERTROUWEN EN ZELFEXPRESSIE DOOR MIDDEL VAN BANDWERK

Tien uitgewerkt bandlessen ter bevordering van het zelfvertrouwen en zelfexpressie bij jongeren met autisme en een licht verstandelijke beperking tussen de twaalf en achttien jaar in de vorm van workshop lessen voor de OMB'er.

**Chimène Hirsch (1918850)
Conservatorium Maastricht
2 juni 2023 | Yolande Eymael**

Inhoudsopgave

INLEIDING	4
<i>VISIE</i> 4	
<i>MOTIVATIE</i> 5	
<i>PRAKTIJKONDERZOEK</i> 5	
<i>BEVORDERING ZELFEXPRESSIE EN ZELFVERTROUWEN</i> 6	
VERANTWOORDING	7
<i>DE OMB'ER</i> 7	
<i>DE DOELGROEP</i> 7	
<i>ZELFVERTROUWEN EN ZELFEXPRESSIE</i> 8	
<i>INVLOED VAN MUZIEK OP HET ZELFVERTROUWEN EN DE ZELFEXPRESSIE</i> 8	
<i>INVLOED VAN MUZIEK BIJ mensen met ass en LVB</i> 9	
<i>DE KRACHT VAN MUZIEK EN BANDWERK</i> 9	
PEDAGOGISCHE AANWIJZINGEN.....	11
<i>ZELFEXPRESSIE OP MUZIEKGEBIED</i> 11	
<i>ZELFVERTROUWEN IN CONTACT met anderen</i> 11	
<i>REGULEREN VAN PRIKKELS EN ZELFEXPRESSIE</i> 11	
<i>DE (ORTHO) PEDAGOGISCHE HOUDING ALS OMB'ER</i> 12	
<i>OVERIGE (ORTHO)PEDAGOGISCHE AANBEVELINGEN EN ADVIEZEN VOOR DE WORKSHOP LESSEN</i> 12	
DIDACTISCHE HANDLEIDING	14
<i>INSTRUCTIERUIMTES</i> 14	
<i>OPBOUW VAN DE LESSEN</i> 16	
<i>HET GEBRUIK VAN DE INSTRUMENTEN</i> 18	
<i>HET HUB SYSTEEM (KOPTELEFOONSISTEEM)</i> 19	
<i>DIDACTISCHE TIPS VOOR HET WERKEN met KINDEREN met een LICHT VERSTANDELIJKE BEPERKING EN AUTISME.</i> 21	
WORKSHOPLESSEN EN BIJLAGEN	22
<i>WORKSHOP LES 1 INSTRUMENT CARROUSEL</i> 22	
<i>BIJLAGEN WORKSHOP LES 1 INSTRUMENTCARROUSEL</i> 25	
<i>WORKSHOP LES 2 PERSOONLIJKE BEGELEIDING</i> 28	
<i>BIJLAGEN WORKSHOP LES 2 PERSOONLIJKE BEGELEIDING</i> 31	
<i>WORKSHOP LES 3 BETEKENIS GEVEN aan een nummer</i> 36	
<i>BIJLAGEN WORKSHOP LES 3 BETEKENIS GEVEN aan een nummer</i> 38	
<i>WORKSHOP LES 4 DYNAMIEK</i> 41	
<i>BIJLAGEN WORKSHOP LES 4 DYNAMIEK</i> 45	
<i>WORKSHOP LES 5 ARTICULATIE</i> 49	

BIJLAGEN WORKSHOP LES 5 ARTICULATIE	53
WORKSHOP LES 6 DYNAMIEK EN ARTICULATIE	56
BIJLAGEN WORKSHOP LES 6 COMBINATIE DYNAMIEK EN ARTICULATIE	60
WORKSHOP LES 7 RUSTEN IN DE MUZIEK	62
BIJLAGE WORKSHOP LES 7 RUSTEN IN DE MUZIEK	65
WORKSHOP LES 8 DE LEIDING NEMEN	68
BIJLAGEN WORKSHOP LES 8 DE LEIDING NEMEN	70
WORKSHOP LES 9 GRAFISCHE PARTITUUR	71
BIJLAGEN WORKSHOP LES 9 GRAFISCHE PARTITUUR	74
WORKSHOP LES 10 PRESENTEREN VAN HET LIED	76
REFLECTIEVERSLAG.....	77
LITERATUURLIJST	80

INLEIDING

De laatste twee jaar van mijn studie op het conservatorium in Maastricht heb ik stagegelopen op Campus Speciaal Needs Maastricht (CSN). Twee jaar lang heb ik gewerkt met leerlingen met autisme en een licht verstandelijke beperking tussen de twaalf en de achttien. Juist de combinatie van het autisme met de licht verstandelijke beperking vraagt om een specifieke aanpak en bandering die ik verder in dit product uit zal werken. Tijdens mijn stage stond één ding centraal, leerlingen een succeservaring laten opdoen in een prikkelarme omgeving door middel van bandwerk. Ik heb twee jaar lang gezien hoe bandwerk een manier van zelfexpressie kan zijn voor deze leerlingen, daar waar deze leerlingen vaak moeilijkheden ervaren in de (non)verbale communicatie. Meerdere leerlingen bloeide op als ze even helemaal los konden gaan achter het drumstel of de lage noten van de basgitaar tot op de vloer mee voelden trillen. Ik zag een verband tussen bandwerk, een groei in het zelfvertrouwen en de zelfexpressie, maar wist nog niet helemaal hoe het verband precies in elkaar zat. Daarom heb ik onderzoek gedaan naar de invloed van bandwerk op de bevordering van het zelfvertrouwen en de zelfexpressie bij jongeren met een licht verstandelijke beperking en autisme in de leeftijd van twaalf tot achttien jaar. Naar aanleiding van dit onderzoek heb ik tien workshop bandlessen uitgewerkt die de zelfexpressie bij jongeren tussen de twaalf en achttien jaar met autisme en een licht verstandelijke beperking bevorderen die gedetailleerd zijn uitgewerkt in dit instructieboek. Het is een instructieboek gemaakt voor OMB'ers die op alle VSO's in Nederland deze band workshoplessen kunnen geven voor leerlingen met een vorm van ASS in combinatie met een licht verstandelijke beperking.

VISIE

Het zoeken naar jezelf, het opbouwen van zelfvertrouwen en een manier om dit zelfvertrouwen te uiten door middel van zelfexpressie is misschien wel de grootste uitdaging van leerlingen tussen de twaalf en de achttien. Constant is deze leeftijdsgroep in een zoektocht naar hoe ze overkomen, wat anderen van hun denken, wat ze willen, waar ze bij willen horen en wat ze vooral ook niet willen. Muziek en dit geval bandwerk kan een laagdrempelige stap bieden in deze uitdaging en zoektocht. Het bespelen van een instrument op zichzelf is al waardevol in combinatie met het feit dat de leerlingen überhaupt al een instrument durven te bespelen, ongeacht de moeilijkheidsgraad van de partij. Kinderen met autisme kunnen zich namelijk beter relateren met objecten dan personen. Ze kunnen zich identificeren met de klank en toon van het instrument en dit zorgt voor een stukje zelfexpressie. (Alvin 1978). Daarnaast is het sociale aspect van het muziek maken in de vorm van bandwerk een belangrijke factor voor de groei van het zelfvertrouwen. Als laatste wordt muziek tijdens het spelen van een muziekinstrument als drager van emotie (betekenis) beter begrepen en biedt instrumentaal spel het kind de gelegenheid hierin een bepaalde eigenheid te verwerven en te hanteren als expressiemiddel. (Stuijts, Rutten 2014).

Een groei in het zelfvertrouwen kan naar mijn mening alleen maar bereikt worden door de juiste sensitieve en responsieve houding tegenover de leerling. Iemand aanmoedigen om volledig zichzelf te zijn is de krachtigste eigenschap die je uit mijn ervaring als OMB'er kan hebben.

MOTIVATIE

Het is van belang dat de OMB'er die de workshops geeft, genoeg vaardigheden bezit over de verschillende instrumenten binnen het bandwerk, zodat er ruimte is voor de behoeftes en vragen van de leerlingen. De instrumenten bieden tijdens de lessen eindeloze mogelijkheden waarnaar er wordt gekeken welke talenten van de individuele leerling kan worden benut ter bevordering van het zelfvertrouwen en de zelfexpressie. In de lessen komen verschillende muzikale elementen aanbod die de leerlingen handvaten bieden om tot zelfexpressie te komen bij het maken van muziek tijdens het bandwerk. Denk aan oefeningen rondom muzikale begrippen als dynamiek en articulatie. De lessen zijn geschikt voor leerlingen tussen de twaalf en de achttien. Afhankelijk van de groep die je voor je hebt worden er verschillende variaties en uitbreidingen aangeboden bij de lessen. De doorlopende lijn in de lessen is het bandwerk. Iedere les wordt gestart met een activiteit waarin er gezamenlijk muziek wordt gemaakt, naar muziek wordt geluisterd, muziek wordt genoteerd of betekenis wordt gegeven aan muziek. Deze activiteiten hebben als doel om het bandwerk te verrijken en zoals eerder benoemd de leerlingen handvaten te bieden om tot meer zelfexpressie te komen bij het maken van muziek tijdens het bandwerk.

PRAKTIJKONDERZOEK

Tijdens mijn praktijkonderzoek heb ik gemerkt dat het bieden van succeservaringen voor de leerlingen cruciaal is. De succeservaring kan alleen maar worden bereikt door de leerlingen een stuk veiligheid te bieden. Deze veiligheid kan worden geboden door te werken met een koptelefoonsysteem waarin de leerlingen prikkelarm de nummers individueel instuderen, voordat de leerlingen samen gaan spelen. Zo durven leerlingen fouten te maken en gaan ze niet af voor medeleerlingen omdat ze alleen maar zichzelf horen. Na een tijdje gaan de koptelefoons af en hebben de leerlingen genoeg zelfvertrouwen opgebouwd om samen te spelen. Het is daarnaast noodzaak om bij iedere leerlingen te differentiëren en ze op zijn of haar eigen sensitieve en responsieve manier te benaderen. Geduld en het bieden van vertrouwen zijn hierin belangrijke woorden. Iedere leerling heeft immers zijn of haar eigen tempo. In de tien workshops staat het hebben en maken van plezier centraal, je eigen plezier werkt weer ontzettend aanstekelijk op de leerlingen. De kracht van het samen muziek maken is een belangrijk gegeven in dit product. In China is het geluksgetal twee omdat het goede nooit alleen komt. Samen met de leerlingen werk je naar de bevordering van het zelfvertrouwen en de zelfexpressie door middel van bandwerk.

BEVORDERING ZELFEXPRESSIE EN ZELFVERTROUWEN

Binnen deze doelgroep is het uiten van zelfvertrouwen en de zelfexpressie vaak een enorme opgave omdat de uiting van emoties en het verbale contact met anderen vaak moeizamer gaat. Dit instructieboek helpt de leerlingen die je voor je hebt een stap dichterbij te komen in de uiting van hun zelfvertrouwen en zelfexpressie op hun eigen waardevolle manier, zodat ook deze leerlingen kunnen laten zien wat voor een bijzondere en mooie mensen ze zijn. Iemand aanmoedigen om volledig zichzelf te zijn is immers de krachtigste eigenschap die een OMB'er kan hebben.

VERANTWOORDING

DE OMB'ER

Het instructie boek is geschreven voor OMB'ers. Orthopedagogische muziekbeoefening (OMB) wordt in het boek muziekstrategie door Rutten en Stuijts (2014) gedefinieerd als 'Een manier van handelen binnen een muziek educatieve (ped)agogische situatie voor kinderen, jongeren en volwassenen waarbij muziek als doel of als middel wordt gehanteerd.' De OMB-er is primair gericht op relatievorming als basis voor het bevorderen en stimuleren van de (muzikale) ontwikkelingsmogelijkheden en het welzijn van het kind.' Dumont (2016) stelt dat de OMB-er zich richt op zowel het ontwikkelen van muzikale vaardigheden als ook op het stimuleren van de sociale, cognitieve en sensomotorische ontwikkeling van een kind. De OMB-er heeft het vermogen een muziekles zodanig in te vullen om optimaal aan te kunnen sluiten bij de ontwikkeling en de mogelijkheden van een kind met speciale onderwijsbehoeften. (Dumont 2016). Binnen OMB wordt muziek als middel ingezet om een kind verder te stimuleren in zijn/ haar (buiten) muzikale mogelijkheden. (Dumont 2016).

DE DOELGROEP

De workshops zijn gemaakt voor jongeren tussen de twaalf en de achttien die te maken hebben met een vorm van autismespectrumstoornis (ASS) in combinatie met een licht verstandelijke beperking (LVB). Juist de combinatie van ASS en LVB staan tijdens deze workshops centraal. ASS (autismespectrumstoornis) is een pervasieve ontwikkelingsstoornis die gepaard gaat met kwalitatieve beperkingen in de sociale interactie en de sociale communicatie. Daarnaast is er sprake van een beperkte, zich herhalende patronen van gedrag, interesses of activiteiten. De stoornis is aangeboren en blijvend.

In Nederland is er sprake van een lichte verstandelijke beperking (LVB) bij een IQ tussen de 50 en 70 en bij een IQ tussen de 70 en 85, mits daarbij beperkingen aanwezig zijn in het sociale aanpassingsvermogen (Jansen, Leeman, & Verstegen, 2009; Ministerie van VWS, 2006).

Mensen met een LVB hebben te maken met een vertraagde cognitieve ontwikkeling, een beperkte capaciteit van het kortetermijngeheugen (Pennington & Bennetto, 1998) een vertraagde informatieve verwerking (Kail, 1992) en een beperking van het werkgeheugen (Van der Molen, Van Luit, Jongmans & Van der Molen, 2007). Ook is de taalontwikkeling van mensen met een LVB vertraagd. Ze verwerken taal langzamer en beschikken over een beperkt vocabulaire (Hunt & Marshall, 1994).

ZELFVERTROUWEN EN ZELFEXPRESSIE

Tijdens de lessen wordt er gewerkt aan de bevordering van het zelfvertrouwen en de zelfexpressie, maar wat betekenen deze begrippen precies? Zelfvertrouwen verwijst naar iemands positieve of negatieve evaluatie van zichzelf; dat wil zeggen, de mate waarin een individu zichzelf als waardevol en competent beschouwt (Jones, 2011). Het zelfvertrouwen wordt constant beïnvloed door contact met anderen. De totale eigenwaarde en daarmee het zelfvertrouwen wordt beïnvloed door eigen oordeel en wat anderen over je denken. (Rosenberg 1986). Tijdens het contact met anderen spant men zich actief in om zelfbevestigende feedback te krijgen. Zelfvertrouwen maakt het bereiken van doelen mogelijk en bevordert verwachtingen, coping mechanismen en gedragingen die prestaties en werkervaringen mogelijk maken (Trzesniewski et al., 2006). Volgens Rosenberg et al (1989) gaat zelfvertrouwen gepaard met een hogere levenstevredenheid en meer geluksgevoelens.

Volgens Dohmen (2007) betekent zelfexpressie, doen wat iemand zelf wil, het zichzelf laten zien, het tonen van zijn keuze door zijn doen en laten. Zelfexpressie is de uitdrukking van de eigen waarden in concrete handelingen en het kunnen toonbaar maken van je zelfvertrouwen. Tijdens de muziek workshops gaat het over het durven uitkomen voor je zelfvertrouwen. Dat je leerlingen hun zelfvertrouwen een plek durven geven voor een groep of dat leerlingen hun zelfvertrouwen vormgeven in een activiteit waar ze dat in kwijt kunnen, bijvoorbeeld in de uitgewerkte inleidingsactiviteiten. Door het werken aan de zelfexpressie tijdens de workshop lessen leren leerlingen beter zichzelf kennen en komen ze beter in contact met zichzelf.

Voor mij hangen zelfvertrouwen en zelfexpressie nauw met elkaar samen. In mijn eigen werkpraktijk heb ik ervaren dat zelfvertrouwen ervoor zorgt dat leerlingen meer van zichzelf laten zien in een vorm van zelfexpressie, als die zelfexpressie wordt erkent groeit het zelfvertrouwen van deze leerlingen weer. Hoe meer zelfvertrouwen iemand heeft, hoe meer zelfexpressie iemand laat zien.

INVLOED VAN MUZIEK OP HET ZELFVERTROUWEN EN DE ZELFEXPRESSIE

Wanneer iemand weinig zelfvertrouwen heeft, zal diegene waarschijnlijk vaak niet-helpende gedachten hebben. Het is belangrijk om deze gedachten te leren ombuigen om weer een waarheidsgetrouw beeld van de werkelijkheid te krijgen en zelfvertrouwen te kunnen ontwikkelen. Daarom worden er tijdens de workshop lessen werkvormen aangeboden waarin de leerling succeservaringen kan opdoen. Om zo het gevoel van eigenwaarde en zelfvertrouwen weer te vergroten. Ook het samen muziek maken, waarbij jij als OMB'er zorgt voor een mooie basis, waarop een leerling kan soleren kan al direct het gevoel geven dat het klopt en een kind het gevoel geven van 'ik kan het, ik kan muziek maken!'. (Van Zweden, Pater 2021).

INVLOED VAN MUZIEK BIJ MENSEN MET ASS EN LVB

Muziek neemt volgens Molnar-Szakacs & Heaton (2012) een bijzondere plaats in, in de belevingswereld van leerlingen met ASS en een LVB. Deze leerlingen, die moeite hebben om emoties bij zichzelf en anderen te herkennen, hebben daar geen moeite mee bij muziek. Bij muziek gaat het niet om een interpersoonlijk contact (Heaton et al., 1999). Je hoeft je bij muziek niet in te lezen in een ander, wat juist zo moeilijk kan zijn voor deze leerlingen.

Muziek is voor mensen met autisme heel waardevol omdat je van muziek kan genieten zonder het moeten begrijpen van een abstract proces. (Alvin 1978). Muziek kan ervoor zorgen dat de leerling mentale connecties, emoties en fysiek wel weer kan maken en de leerling een emotionele en intellectuele tolerantie opbouwt. Muziek kan veiligheid bieden in een zoektocht naar zelfexpressie. (Alvin 1978). Je ziet vaak dat als leerlingen zich bewust worden van het geluid dat ze horen, ze vaak levendig reageren op het geluid.

De trillingen van een instrument geeft leerlingen binnen deze doelgroep plezier. De trillingen zorgen voor een band tussen auditieve en tactiele waarnemingen. (Alvin 1978).

Leerlingen met ASS en een LVB kunnen zich beter relateren aan objecten dan personen. Ze kunnen zich identificeren met de klank en toon van het instrument en dit zorgt voor een stukje zelfexpressie. (Alvin 1978). Het bespelen van een instrument vergt wat fysieke inspanning, maar geeft de leerling wel een gevoel van macht. De leerling wordt nieuwsgierig naar de verschillende geluiden die hij kan maken.

DE KRACHT VAN MUZIEK EN BANDWERK

Muziekinstrumenten hebben op leerlingen een grote aantrekkingskracht; ze willen er op slaan, mee spelen of experimenteren. Deze speelbewegingen leveren altijd respons in de vorm van klank en dit 'zelf doen' beantwoordt aan het ervaringsgericht leren. Muziek wordt tijdens het spelen van een muziekinstrument als drager van emotie (betekenis) beter begrepen en biedt instrumentaal spel de leerling de gelegenheid hierin een bepaalde eigenheid te verwerven en te hanteren als expressiemiddel. (Stuijts, Rutten 2014). In mijn eigen werkveld zie ik dat bandwerk vooral veel mogelijkheden biedt. Binnen het bandwerk zijn er zo veel verschillende instrumenten en manieren van uitdrukking mogelijk dat de uitwerking van het zelfvertrouwen en zelfexpressie binnen het bandwerk voor iedereen anders is. Denk aan melodie, ritme en cadans. Dit heeft ook te maken met de positie binnen de band. Tijdens mijn eigen afstudeerconcert heb ik zelf ook gemerkt dat ik een andere rol aanneem en me op een andere manier uit als ik zing dan als ik bijvoorbeeld basgitaar speel. Voor leerlingen binnen deze doelgroep is niet anders.

Samenvattend wat tot het wezen van de muziek behoort is het feit dat ze zich voltrekt in de tijd en in eerste instantie de zin ontleent aan haar eigen structuur, zonder concrete verwijzingen naar buiten. Doordat de mens een wezen is dat leeft in de tijd en hierin momenten van spanning en ontspanning, anticipatie, hoop en herinnering beleeft, ervaart hij intuïtief in de muziek zijn leven, omdat ze geen concrete verwijzing bevat die deze herkenning belemmert. (Smeijsters 1991).

PEDAGOGISCHE AANWIJZINGEN

ZELFEXPRESSIE OP MUZIEKGEBIED

Die daadkracht zit hem tijdens het bandwerk in het durven spelen van je instrument. Zelfexpressie op muziekgebied is als je een instrument durft te spelen. Voor leerlingen in het speciaal onderwijs is het nog spannender dan in het regulier onderwijs om niet af te gaan bij anderen en fouten te maken in het bijzijn voor anderen. De workshops zijn daarom zo ingericht dat de leerlingen via een koptelefoon spelen, waardoor ze alleen zichzelf horen en het liedje waar ze mee bezig zijn. Hierbij kunnen ze fouten maken die niet door andere gehoord worden. Deze veiligheid is van groots belang te bevordering van het zelfvertrouwen en de zelfexpressie.

ZELFVERTROUWEN IN CONTACT MET ANDEREN

De literatuur benoemt daarnaast het gegeven dat mensen met ASS een verminderd zelfvertrouwen hebben als het gevolg van bewustwording van ASS in negatieve ervaringen in het contact met anderen. (Hull et al., 2017). Ditzelfde geldt voor leerlingen met een licht verstandelijke beperking. De literatuur ook benoemd echter dat het zelfvertrouwen constant wordt beïnvloed door contact met eigen anderen. Het is in de relatie tussen bandwerk en de zelfexpressie dus zeer belangrijk dat er een veilige sfeer is en leerlingen elkaar respecteren en een veilig gevoel geven. Deze veilige sfeer kan je creëren door bijvoorbeeld het geven van complimenten en de leerling positief te benaderen. Laat leerlingen vooral ook complimenten geven aan elkaar, wij als OMB'ers kunnen waardevolle complimenten geven, maar complimenten van medeleerlingen komen vaak nog harder binnen.

REGULEREN VAN PRIKKELS EN ZELFEXPRESSIE

In de relatie tussen zelfexpressie en het bandwerk in deze doelgroep is het belangrijk om de prikkelverwerking goed te reguleren. De verwerking van prikkels bij mensen met ASS en een LVB gaat anders en zijn ze vaak sensitiever in het waarnemen en filteren van deze prikkels. In mijn eigen werkveld merk ik ook dat leerlingen met een licht verstandelijke beperking de prikkels vaak niet kunnen overzien. Bij het verwerken van informatie is het voor deze groep moeilijk om informatie te filteren en een goed onderscheid te maken waar je wel of niet de aandacht op gaat richten. (Vermeulen 2009). In de PowerPoints die in de workshops voorbijkomen is de lay-out zo eenvoudig mogelijk, zodat de leerlingen alleen de informatie binnenkrijgen die ertoe doen. Daarnaast is er gebruik gemaakt van eenvoudig taalgebruik en duidelijke taal. Tijdens de uitwerken van de lessen wordt er vaak in stappen gewerkt. Het werken in stappen is in deze doelgroep van groots belang omdat de leerlingen anders overweldigd raken en het vaak niet kunnen bijhouden. Probeer de prikkels tijdens de workshop lessen zoveel mogelijk te reguleren. Pas na een goede prikkelverwerking is er bij deze leerlingen ruimte om te werken aan groei van het zelfvertrouwen of de zelfexpressie.

DE (ORTHO) PEDAGOGISCHE HOUDING ALS OMB'ER

Jij als OMB'er hebt tijdens de lessen de dragende input, je stuurt en leidt de lessen. De OMB'er is tijdens de workshop lessen de muzikale sturende kracht in het bandwerk. Je fungeert als drager van bijvoorbeeld het tempo, volume en het muzikaal spel waarin je samen met de leerlingen afstemt en de leerlingen uitdaagt. De leerlingen moeten altijd op je kunnen terugvallen als ze even de kleuren, de puls of de tel kwijt zijn. Daarnaast straal je een bepaalde energie uit die je leerlingen opvallen en meenemen. Probeer er tijdens de workshopslessen waar mogelijk altijd zo positief mogelijk in te staan.

Dit vraagt eens stuk flexibiliteit en geduld van jou als OMB'er. Ook inspireer je de leerlingen met je muzikale vaardigheden enorm, je bent echt voor deze leerlingen een voorbeeld en een inspiratie om zelf misschien ook een instrument te gaan spelen.

OVERIGE (ORTHO)PEDAGOGISCHE AANBEVELINGEN EN ADVIEZEN VOOR DE WORKSHOP LESSEN

- Probeer tijdens het geven van de workshop lessen zoveel aansluiting te zoeken bij de belevingswereld van de leerlingen. Gebruik hierin zo min mogelijk beeldspraak en maak gebruik van eenvoudig taalgebruik.
- Zie je leerling als volwaardig mens, in plaats van de leerling met ASS en een LVB. Ook deze leerlingen hebben waardevolle ideeën over muziek en gaan op hun eigen waardevolle manier met muziek om. Benader ze sensitief en responsief.
- Geef de leerling een gevoel van vertrouwen over de muzikale vaardigheden van de leerling. Dit kan je bijvoorbeeld doen door het geven van complimenten tijdens het samenspelen over het instuderen van de partijen.
- Blijf samen met de leerling doorzetten totdat de leerling zijn of haar doel heeft bereikt en differentieer de weg naar het doel toe per leerling. De ene leerling heeft bijvoorbeeld een uitleg op een iets lager tempo nodig dan de andere leerling.
- Benader de leerlingen positief en straal plezier en enthousiasme uit tijdens het geven van de workshop les, enthousiasme en plezier werkt enorm aanstekelijk op de leerlingen.
- Zet het hub systeem (koptelefoonsysteem) in voor het reguleren van prikkels tijdens het oefenen van de partijen.
- Zet het hub systeem (koptelefoonsysteem) in zodat leerlingen zelfstandig kunnen werken zonder dat andere hen kunnen horen en niet afgaan voor anderen tijdens het oefenen van de partijen.

- Geef je leerlingen het gevoel dat ze fouten mogen maken. Geef de leerling aan als ze een fout maken dat het oké is om fouten te maken, of maak bijvoorbeeld zelf ook bewust een fout die je leerlingen doorhebben. Zo zien de leerlingen dat zelfs jij ook fouten kan maken.
- Focus op de luisterhouding tijdens de muziekles en kijk naar welke emoties er voorbijkomen in de muziek en kijk hoe de leerlingen kunnen relateren aan deze emoties. Wat roept de muziek bij deze leerlingen op?
- Geef de leerlingen zoveel mogelijk ruimte en mogelijkheden. Durf de lesplanning los te laten stel je als docent flexibel op in een klassensituatie.
- Laat de leerlingen zoveel mogelijk succeservaringen opdoen tijdens de workshop lessen, hier groeien ze enorm van in hun zelfvertrouwen en zelfexpressie.

DIDACTISCHE HANDLEIDING

INSTRUCTIERUIMTES

De muzieklessen worden gegeven in een lokaal, het liefst een muzieklokaal als de school hierover beschikt. Een speelzaal zou ook zeer geschikt zijn. Het moet een lokaal zijn waar gedurende tien weken de spullen kunnen blijven staan of in een hoek kunnen blijven staan zodat je niet iedere week met de spullen hoeft te slepen.

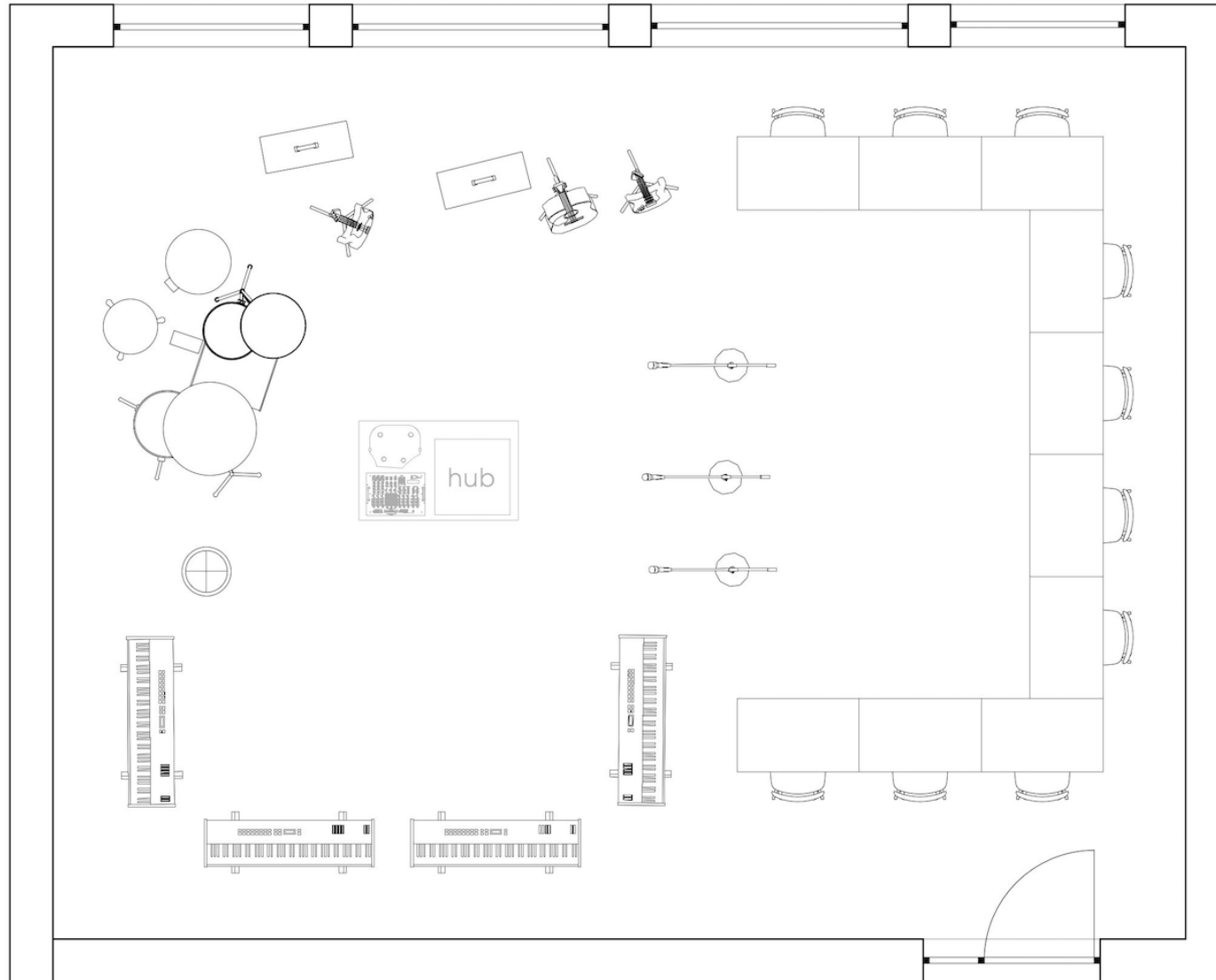
Hieronder volgt een schets van het lokaal en een overzicht van het materiaal dat je ter beschikking hebt bij het geven van de workshops, het materiaal krijg je voor het geven van de eerste workshop les. Al het materiaal dat hieronder in het schema wordt weergegeven valt onder het **bandinstrumentarium** waar in dit instructieboek nog vaker naar wordt verwezen.

Overzicht bandinstrumentarium

Inventaris	Aantal
Elektrisch drumstel + kruk	1
Drumpad + kruk	1
Basgitaar + band	1
Semi-akoestische gitaar + band	1
Elektrische gitaar + band	1
Keyboards + kruk	4
Microfoon + microfoonstatief	4
Basgitaar versterker	1
Gitaarversterker	2
Koptelefoons	10
Bandhub + kabels	1
Mengpaneel	1
Looppedaal	1
Speakers	2
Drumstokken	4
Capo's	4
Stemapparaat	3
Gitaarstandaard rek	1
Muziekstandaard	4
JACK-kabels	10
XLR-kabels	5
Kist met percussie-instrumenten	1

Hieronder een suggestie van de indeling van het (muziek)lokaal of de speelzaal.

OPBOUW VAN DE LESSEN

Iedere les duurt 45 minuten. De groep heeft een gewenste groepsgrote van tien leerlingen. Zorg dat je voordat de les begint alles al hebt opgebouwd, de partijen al hebt klaargelegd etc. Zodat je niet de hele workshop les achter de feiten aanloopt. De opbouw van de workshop les ziet er als volgt uit:

Lesgedeelte	Inhoud	Tijdsduur	Benodigdheden
Intro	Muzikale activiteit	15 minuten	Afhankelijk van de muzikale activiteit
Kern	Instuderen en oefenen van de partijen.	15 minuten	Bandinstrumentarium
	Samenspelen van de partijen.	10 minuten	
Slot	Nummer voorspelen voor de groepsleerkracht	5 minuten	Bandinstrumentarium

Intro

Een muzikale activiteit, deze staan verder uitgewerkt onder het kopje 'workshop lessen en bijlagen'. Tijdens deze muzikale activiteiten staat het samen muzikaal bezig zijn centraal. Deze muzikale activiteiten zetten de toon voor het instuderen en repeteren van het bandwerk en zijn de kern van het werken aan het zelfvertrouwen en de zelfexpressie. Ze duren wellicht maar 15 minuten, maar zijn ontzettend belangrijk voor de gehele leerlijn.

Kern

Hierbij ga je met de leerlingen aan de slag met het bandwerk. Het bandwerk loopt gedurende tien weken door. Het kern gedeelte van de les bestaat uit twee delen.

1. Het instuderen en oefenen van de partijen

Je helpt de leerlingen de partijen in te studeren om het nummer na tien weken zo goed mogelijk samen te kunnen spelen. Per leerling ga je iedere week na of de partij nog interessant genoeg is. Je past de partij waar nodig aan en maakt deze partij moeilijker of makkelijker. Het is belangrijk dat geen enkele leerling zich gaat vervelen tijdens het kern-gedeelte.

2. Het samenspelen van de partijen

Tijdens het samenspelen van de partijen is het binnen deze doelgroep van belang dat je altijd vanuit een vaste structuur werkt. Deze structuur is ontstaan naar aanleiding van mijn praktijkonderzoek en uitgewerkt in onderstaand stappenplan.

• Stap 1

Zet de instrumenten van de leerlingen allemaal aan. Controleer hierbij of de leerlingen zichzelf goed kunnen horen. En of het geluid voor sommige leerlingen niet te hard of zacht staat als alle instrumenten aanstaan.

• Stap 2

Start het nummer vanuit de groove. De leerlingen hebben een stabiele puls nodig om het nummer samen te kunnen spelen, hierin ligt de leiding bij jou. Je speelt tijdens het samenspelen altijd mee op de gitaar en praat door een microfoon zodat alle leerlingen je goed kunnen horen. Je vraagt als eerste om de leerlingen op de drums om mee te doen. Het is belangrijk dat je altijd 1,2,3,4 duidelijk meetelt. Vraag aan de leerlingen achter de drums om goed te luisteren naar jij die 1,2,3,4 telt en vraag de leerlingen om hier strak op mee te drummen. Als de puls stabiel is kan je de keyboards gaan toevoegen. Roep voor deze leerlingen de kleuren mee en wissel de kleuren af met 1,2,3,4 voor de leerlingen achter het drumstel. Als de leerlingen achter het keyboard duidelijk meespelen kan je de leerlingen op de gitaar en bas gaan toevoegen. Als alle instrumenten goed lopen voeg je de zang toe. Afhankelijk van de groep voel je aan welke groep ondersteuning nodig heeft door het roepen van 1,2,3,4, de kleuren van het lied of wellicht stukjes tekst mee te zingen.

• Stap 3

Tijdens het samenspelen kan je op verschillende manieren met de leerlingen muzikaal aan de slag, hieronder volgen enkele suggesties:

- De leerlingen de partij enkele maten solo laten spelen.
- De leerlingen de partij heel hard laten spelen.
- De leerlingen de partij heel zacht laten spelen.
- Samen met de leerlingen steeds meer gaan versnellen/ langzamer gaan spelen.
- De leerlingen per instrumentgroep apart laten spelen.
- De leerlingen op de drums de leiding laten nemen en de rest laten luisteren of ze zacht/hard/snel/langzaam spelen en hierop reageren.

Iedere les en iedere groep is anders, afhankelijk van de groep kan je goed aanvoelen wat wel en niet mogelijk is.

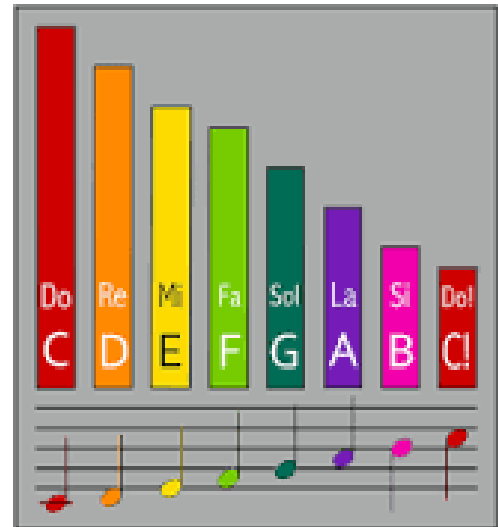
Slot

Je speelt het nummer nog een keer samen en blik samen met de leerlingen terug op wat ze deze les hebben bereikt. Je kan de leerlingen vragen stellen als;

- Hoe is het vandaag gegaan met het oefenen?
- Zijn de leerlingen trots op zichzelf met het behaalde resultaat?
- Waar gaan ze volgende les op focussen?
- Hoe vinden ze het om samen in een band te spelen?
- Zijn ze nog steeds tevreden met het gekozen instrument?

HET GEBRUIK VAN DE INSTRUMENTEN

Deze leerlingen hebben te maken met zowel een licht verstandelijke beperking als een vorm van autisme. Noten - of tablatuur lezen is voor deze doelgroep niet haalbaar, daarom zijn er alternatieven nodig. Je werkt met deze doelgroep met een kleurensysteem. Het kleurensysteem heeft de kleuren van de boomwhackers. Hiernaast een overzicht van de kleuren die in het boomwhackersysteem worden gebruikt bij de verschillende noten. Op de instrumenten worden met behulp van kleine stickers de kleuren geplakt op de noten die de leerlingen nodig hebben om te spelen. Op de partijen worden geen noten of akkoord namen weergegeven, maar kleuren. Deze partijen zijn verder uitgewerkt in de bijlagen van de lessen. Op de keyboards staan de noten namen wel op de toetsen geschreven, dit is nodig voor de solo piano partijen.

HET HUB SYSTEEM (KOPTELEFOONSYSTEEM)

Tijdens de workshops maak je gebruik van het hub systeem, of terwijl een koptelefoonstelsel. Het koptelefoonstelsel wordt ingezet vanwege de volgende redenen.

1. Pubers in het reguliere VO schamen zich al om af te gaan (dus om fouten te maken). Maar pubers in het Voortgezet Speciaal Onderwijs nóg meer! Vandaar dat hardop spelen als 'niet veilig' wordt ervaren door een grote groep leerlingen. Dit uit zich in het niet durven/willen spelen van leerlingen. De koptelefoons bieden daarom een stuk veiligheid. Je kan zoveel mogelijk fouten maken zonder dat iemand je hoort. Het zelfvertrouwen wordt niet aangetast. De leerlingen kunnen experimenteren met vormen van zelfexpressie zonder af te gaan voor een groep.
2. Leerlingen binnen deze doelgroep raken snel overprikkeld door harde geluiden en kunnen zich minder goed concentreren als iedereen hardop aan het oefenen is door de verstoorte prikkelverwerking als gevolg van de ASS-diagnose.
3. Jij als OMB'er hoeft niet meer regulerend op te treden, waardoor er ruimte komt voor het individueel kunnen instuderen van partijen.
4. Tijdens de les hangt er een rustige werksfeer vanwege de koptelefoons.

Hoe werkt het hub systeem?

Voordat je de workshops gaat geven krijg je uitleg over het aansluiten en bedienen van de drie apparaten, de jam hub, het mengpaneel en het looppedaal. Hieronder volgt uitleg over hoe je de drie apparaten inzit tijdens de workshop lessen.

(Jam hub)

(Mixer)

(Looppedaal)

- Stap 1: Zet de muziek aan op de eerste twee kanalen van het looppedaal, zorg ervoor dat beide schuiven op de kanalen openstaan. Het eerste kanaal wordt het liedje afgespeeld en op het tweede kanaal de kleuren. De leerlingen horen het nummer over de koptelefoon en een docent die de kleuren over het nummer spreekt. Bij ieder nieuw nummer moet je zelf opnieuw de desbetreffende kleuren inspreken. Een voorbeeld van een lied met kleuren is bijgevoegd in de bijlagen.
  - Stap 2: Als de leerlingen achter hun instrumenten zitten controleer je bij iedere leerling of ze de muziek en hun eigen instrument horen via de koptelefoon en of dit niet zacht of hard staat. Je past per instrument aan op de kanalen 1 tot en met 6. De bas- en elektrische gitaar kunnen met twee extra kanalen worden aangesloten. De microfoons worden bediend via de mixer.
  - Stap 3: Als je gaat samenspelen stop je de muziek op het looppedaal.
  - Stap 4: Je zet alle instrumenten van de leerlingen op de speakers. Controleer goed of het volume voor de leerlingen niet te hard of te zacht staat.
  - Stap 5: Na het samenspelen haal je alle leerlingen weer van de speakers af en hoor je als het goed is niemand meer spelen.
- Kanaal 1: keyboard 1
  - Kanaal 2: keyboard 2
  - Kanaal 3: keyboard 3
  - Kanaal 4: keyboard 4
  - Kanaal 5: elektrisch drumstel
  - Kanaal 6: drumpad
  - Kanaal 7: basgitaar
  - Kanaal 8: elektrische gitaar

DIDACTISCHE TIPS VOOR HET WERKEN MET KINDEREN MET EEN LICHT VERSTANDELIJKE BEPERKING EN AUTISME.

Op basis van mijn praktijkonderzoek volgen hieronder een aantal didactische tips bij het werken met deze doelgroep tijdens de workshops:

- Houd het tempo van de muzikale activiteiten laag.
- Blijf de uitleg herhalen totdat de leerlingen het snappen.
- Werk stap voor stap, geef één opdracht tegelijk en controleer bij iedere opdracht goed of ze het echt begrepen hebben voordat je verder gaat met de volgende opdracht.
- Gebruik geen complex taalgebruik of beeldspraak.
- Sta open voor de verhalen van de leerling en luister naar wat de leerling te vertellen heeft.
- Pas je manier van uitleg aan, aan de wensen en behoeftes van de individuele leerling.
- Reguleer de prikkels tijdens de les altijd zo veel mogelijk.
- Leg aan het begin van de les uit wat de leerlingen deze les kunnen verwachten.
- Heb plezier en straal dit plezier ook uit naar je leerlingen.

Idealiter worden de workshops met twee OMB'ers gegeven. Zo is er meer ruimte voor de individuele sensitieve en responsieve benadering per leerling. De vraag is echter hoe realistisch dit is. OMB'ers zijn er helaas niet in overvloed en financieel kunnen de workshops wellicht te duur worden.

WORKSHOPLESSSEN EN BIJLAGEN

De workshops zijn uitgewerkt als een leerlijn en moeten volgens de aangeven volgorde worden uitgevoerd. Tijdens deze bandworkshops heb ik gekozen voor het nummer Calm Down van Rema, omdat dit nummer tijdens mijn onderzoek populair was. Het nummer is een voorbeeld, je kan natuurlijk altijd je eigen nummer uitzoeken.

WORKSHOP LES 1 INSTRUMENT CARROUSEL

Tijdsduur	45 minuten, de gehele les.
Benodigdheden	Partijen lied, bandinstrumentarium
Hoofddoel	Leerlingen in staat stellen genoeg zelfvertrouwen te bieden op verschillende instrumenten om een weloverwogen keuze te maken voor het instrument van de komende periode.

Inleiding	Heet de leerlingen welkom in de les. Vervolgens leg je de leerlingen uit wat vandaag de bedoeling is, namelijk de instrumentcarrousel. De leerlingen gaan vandaag kennis maken met drie instrumentgroepen waar ze uit kunnen kiezen, bijvoorbeeld de drums, keyboard en de gitaar. Vertel de leerlingen dat ze ieder instrument 10 minuten uitproberen, even samenspelen en vervolgens weer door wisselen. Geef de leerlingen vervolgens een cijfer van een tot en met drie en stuur ze naar het instrument met het bijbehorende nummer.
Kern	Samen met de leerlingen ga je aan de slag! Het is belangrijk dat je tijd goed in de gaten houdt en op tijd wisselt. De leerlingen gaan tien minuten per instrument aan de slag. Je legt de leerlingen kort uit wat de bedoeling is per instrument, afhankelijk van de leerling die je voor je hebt differentieer je je uitleg. Vind je leerling de partij te moeilijk of te makkelijk?

	<p>Pas de partij dan aan op het niveau van de leerling of geef aan de hand van positieve opmerkingen net het duwtje wat de leerling nodig heeft. Na 10 minuten spelen we het nummer kort een keer samen, zo kunnen de leerlingen voelen hoe het is om een bepaald instrument in een bandsetting te spelen en welke rol ze innemen op het instrument. Na het samenspelen wisselen de leerlingen door.</p>
Slot	<p>De laatste vijf minuten van de les laat je de leerlingen weer samenspelen en vraag je ze voor welk instrument ze willen kiezen voor de rest van de workshoplessen.</p>

Variatie en uitbreidingen	<p>Je hebt zelf de ruimte om te kiezen welke drie instrumenten je tijdens de les aan bod laat komen. Afhankelijk van het type leerling kan je de partijen moeilijker of makkelijker maken, het is daarom belangrijk om moeilijkere partijen achter de hand te hebben voor de leerlingen die al vaker achter een instrument hebben gezeten en wat meer uitdaging aankunnen. Een voorbeeld van zo een moeilijkere partij zijn bijgevoegd in de bijlagen.</p>
----------------------------------	--

Variatie en uitbreidingen	<p>Je hebt zelf de ruimte om te kiezen welke drie instrumenten je tijdens de les aan bod laat komen. Afhankelijk van het type leerling kan je de partijen moeilijker of makkelijker maken, het is daarom belangrijk om moeilijkere partijen achter de hand te hebben voor de leerlingen die al vaker achter een instrument hebben gezeten en wat meer uitdaging aankunnen. Een voorbeeld van zo een moeilijkere partij zijn bijgevoegd in de bijlagen.</p>
----------------------------------	--

Bevordering zelfvertrouwen en zelfexpressie

- Door het vertrouwen geven aan de leerling en de leerling positief benaderen zorgen voor een groei van zelfvertrouwen.
- Het doorbreken van negatieve gedachtes dankzij succeservaringen in het spelen van eigen partijen laten het zelfvertrouwen groeien.
- Het maken van eigen keuzes en de ruimte naar het zoeken naar eigen talent is een stap richting zelfexpressie.
- De leerling een veilig gevoel bieden tijdens de les zorgt ervoor dat er ruimte is voor zelfvertrouwen en zelfexpressie.

BIJLAGEN WORKSHOP LES 1 INSTRUMENTCARROUSEL

- Drumgroove een is de standaard.
- Drumgroove twee is een moeilijkere variatie.

(Drumgroove een)

(Drumgroove twee)

Calm down – Rema: Piano partij, Transpose +2

E

B

F#

Uitbreiding op de piano partij, melodie

D-F# 8X

A-C# 8X

Calm down – Rema Gitaar partij

Capo 2.

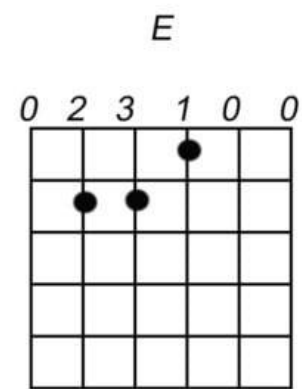
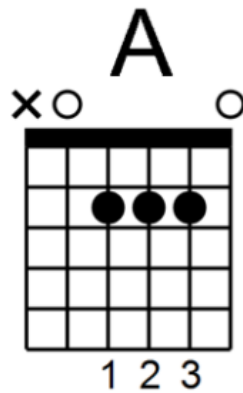
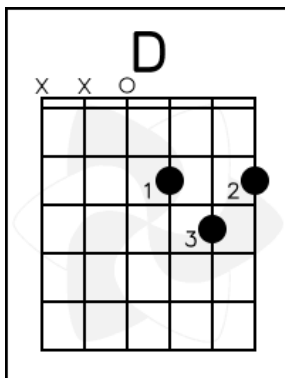
D

A

E

Variatie op de gitaar partijen.

Capo 2

A: 11- 11- 11- 11- 11- 11- 11- 11-
E: 12- 12- 12- 12- 12- 12- 12- 12-

A: 11- 11- 11- 11- 11- 11- 11- 11-
E: 12- 12- 12- 12- 12- 12- 12- 12-

Bovenstaande partijen blijven afwisselen!

WORKSHOP LES 2 PERSOONLIJKE BEGELEIDING

Tijdsduur	45 minuten, de gehele les.
Benodigheden	Gekozen nummer op YouTube, bandinstrumentarium.
Hoofddoel	De leerlingen op hun eigen manier persoonlijk begeleiden zodat de leerlingen genoeg vertrouwen opbouwen om te kunnen ontwikkelen op hun gekozen instrument.

Inleiding	Je heet de leerlingen welkom en legt uit wat vandaag de bedoeling is. Tijdens de inleiding van de les laat je de leerlingen het nummer horen waar je de komende tien weken samen met de leerlingen aan gaat werken.
Kern	Tijdens de kern van de les zet je de leerlingen achter hun instrumenten en ga je de leerlingen een voor een individueel langs. Je kijkt per leerling wat de leerling nodig heeft om de partij te kunnen spelen en past hier je uitleg op aan. Leerlingen binnen deze doelgroep geven vaak aan dat ze het toch niet zouden kunnen en geven snel op of raken gedemotiveerd. Biedt als OMB'er constant vertrouwen in de leerlingen, pas daar waar nodig de partij aan zodat de leerling het wel kan spelen, een succeservaring opdoet en vanuit daar wel de moeilijkere partij aandurft. Het is belangrijk dat de rest van de leerlingen verder kunnen met de partijen zodat je alle ruimte hebt om de leerlingen goede individuele begeleiding te kunnen geven. Blijf niet te lang bij één specifieke leerling hangen, maar houd het tempo er goed in zodat iedere leerling evenveel aandacht en uitleg krijgt. Voorbeeldpartijen zijn opnieuw in de bijlagen bijgevoegd.

	<p>Tijdens de uitleg zijn de volgende aspecten van groot belang;</p> <ul style="list-style-type: none"> • De docent neemt per leerling de rust om de partij goed uit te leggen. • De instructie van de partij is afgestemd op de individuele behoeften, wensen en vragen van de leerling. Deze instructie is in de praktijk bij iedere leerling anders. • De docent biedt een veilig klimaat waarin de leerling het gevoel krijgt, dat de leerling fouten mag maken en de leerling op een laagdrempelige manier meer hulp durft te vragen. • De docent past zijn of haar uitleg aan op het moment dat de docent ziet dat de manier van uitleg niet efficiënt is voor de desbetreffende leerling.
<p>Slot</p>	<p>De laatste vijf minuten van de les probeer je de eerste helft van het nummer al samen te spelen. Probeer goed aan te voelen in de groep wat haalbaar is en wat niet, de veiligheid van de leerlingen staat voorop. Laat de leerlingen zien hoe goed het al klinkt en waarvoor de leerlingen tijdens de les hebben geoefend.</p>

Bevordering zelfvertrouwen en zelfexpressie

- De leerling krijgt vanuit jou als OMB'er een gevoel van vertrouwen, die de leerling wellicht niet in zichzelf heeft.
- De leerling krijgt persoonlijk afgestemde aandacht en hoeft zich geen zorgen te maken dat de leerling de uitleg niet snapt of meekrijgt of dat de uitleg te snel gaat.
- De leerling krijgt vanuit jou als OMB'er bevestiging dat de leerling goed bezig is en durft fouten te maken en zich verder te ontwikkelen op het gekozen instrument.

BIJLAGEN WORKSHOP LES 2 PERSOONLIJKE BEGELEIDING

Drumpartijen

Drumstel

- Drumgroove een is de standaard.
- Drumgroove twee is een moeilijkere variatie.

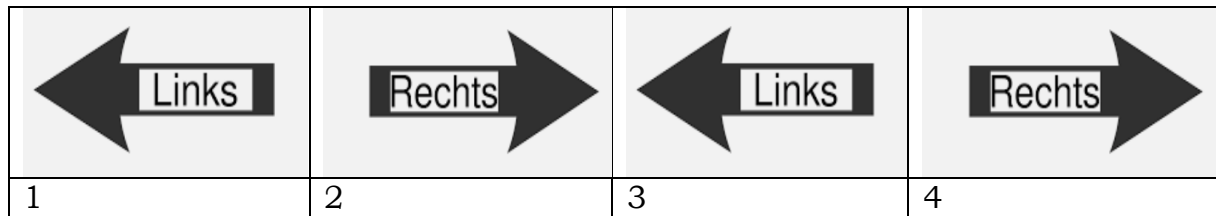
(Drumgroove een)

			
1 (Voet)	2 (Hand)	3 (Voet)	4 (Hand)

(Drumgroove twee)

			
			
1 (Voet)	2 (Hand)	3 (Voet)	4 (Hand)

Drumpad

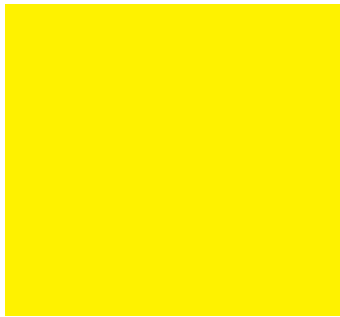
Piano partijen

Calm down – Rema: Piano partij, Transpose +2

D

A

E

Uitbreiding op de piano partij, melodie

D-F# 8X

A-C# 8X

Gitaar partijen

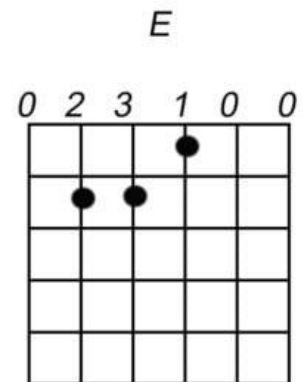
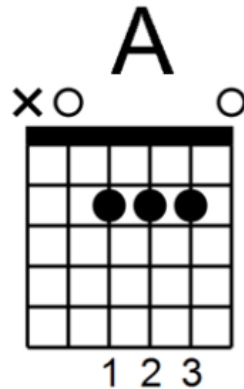
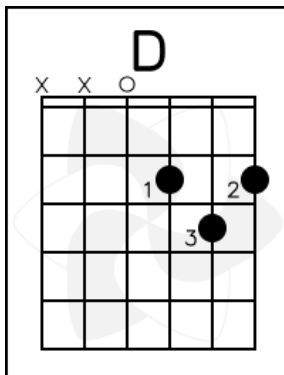
Calm down – Rema Gitaarpartij

Capo 2.

D

A

E

Variatie op de gitaar partijen.

Capo 2

A: 11- 11- 11- 11- 11- 11- 11- 11- 11- 11-
E: 12- 12- 12- 12- 12- 12- 12- 12- 12- 12-

A: 11- 11- 11- 11- 11- 11- 11- 11- 11- 11-
E: 12- 12- 12- 12- 12- 12- 12- 12- 12- 12-

Bovenstaande partijen blijven afwisselen!

Zangpartij

"Calm Down"

(Vibes, vibes, vibes)
Another banger

Baby, calm down, calm down
Girl, this your body e put in my heart for lockdown
For lockdown, oh lockdown
Girl you sweet like Fanta, Fanta
If I tell you say I love you no dey form yanga, oh yanga
No tell me no, no, no, no, whoa, whoa, whoa, whoa
Oh-oh-oh-oh-oh-oh-oh-oh-oh-oh
Baby come gimme your lo-lo-lo-lo-lo-lo-lo-lo-lo-lo-lo-lo-lo-lo-love
You got me like whoa-whoa-whoa-whoa-whoa-whoa-whoa-whoa-whoa
Shawty come gimme your lo-lo-lo-lo-lo-lo-lo-lo-lo-lo-lo-lo-lo-lo-love, hmm

I see this fine girl, for my party she wear yellow
Every other girl they dey do too much but this girl mellow
Naim I dey find situation I go use take tell am hello
Finally I find way to talk to the girl but she no wan follow
Who you come dey form for? Mm mm
Why you no wan conform? Mm mm
Then I start to feel her bum-bum (warm)
But she dey gimme small-small
I know say she sabi pass that one
But she feeling insecure
'Cause her friends go dey gum her like chewing gum
Go dey gum her like chewing gum

Baby, calm down, calm down
Girl, this your body e put my heart for lockdown
For lockdown, oh lockdown
Girl you sweet like Fanta, Fanta
If I tell you say I love you no dey form yanga, oh yanga
No tell me no, no, no, no, whoa, whoa, whoa, whoa
Oh-oh-oh-oh-oh-oh-oh-oh-oh-oh
Baby come gimme your lo-lo-lo-lo-lo-lo-lo-lo-lo-lo-lo-lo-lo-lo-love
You got me like whoa-whoa-whoa-whoa-whoa-whoa-whoa-whoa-whoa
Shawty come gimme your lo-lo-lo-lo-lo-lo-lo-lo-lo-lo-lo-lo-lo-lo-love, hmm

As I reach my house I say make I rest small (Make I rest small)
As me I wake up na she dey my mind (Na she dey my mind)
Day one, day two, I no fit focus (I no fit focus)
Na so me I call am, say make we link up (Say make we link up)
As I start to dey tell her how I feel all my heart dey race
Baby girl, if you leave me I no go love again
Because e get many girls wey put my heart for pain

Shebi, you feel my pain

Baby, calm down, calm down

Girl, this your body e put my heart for lockdown

For lockdown, oh lockdown

Girl you sweet like Fanta, Fanta

If I tell you say I love you no dey form yanga, oh yanga

No tell me no, no, no, no, whoa, whoa, whoa, whoa

Oh-oh-oh-oh-oh-oh-oh-oh-oh-oh

Baby come gimme your lo-lo-lo-lo-lo-lo-lo-lo-lo-lo-lo-lo-lo-lo-love

You got me like whoa-whoa-whoa-whoa-whoa-whoa-whoa-whoa-whoa

Shawty come gimme your lo-lo-lo-lo-lo-lo-lo-lo-lo-lo-lo-lo-lo-lo-love, hmm

WORKSHOP LES 3 BETEKENIS GEVEN AAN EEN NUMMER

Tijdsduur: 15 minuten, het inleidingsgedeelte van de les.

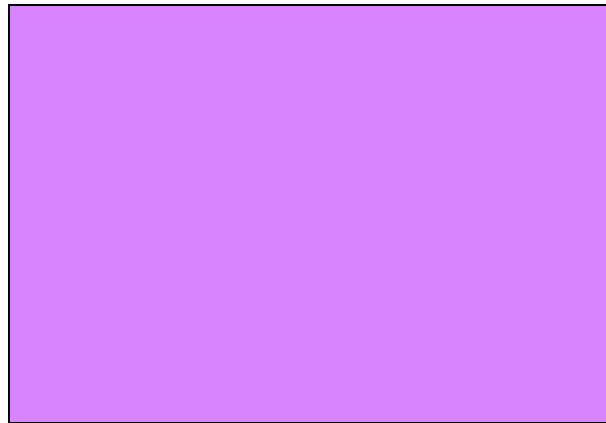
Benodigheden: Werkblad en het gekozen nummer op Spotify/YouTube.

Hoofddoel: De leerlingen in aanraking laten komen met de betekenis van het nummer en de persoonlijk betekenis van het nummer voor de leerling.

Tijdsduur	15 minuten, het inleidingsgedeelte van de les.
Benodigheden	Werkblad en het gekozen nummer op Spotify/YouTube.
Hoofddoel	De leerlingen in aanraking laten komen met de betekenis van het nummer en de persoonlijk betekenis van het nummer voor de leerling.

Inleiding	Heet de leerlingen welkom en vertel de leerlingen wat vandaag de bedoeling is. De leerlingen maken vandaag kennis met het nieuwe nummer, in dit geval het nummer Calm down van Rema. De leerlingen krijgen allemaal een werkblad met een paar vragen. Behandel de vragen voordat je het nummer aan de leerling laat horen. De leerlingen beantwoorden de vragen tijdens het luisteren naar het nummer. Na het luisteren geef je de leerlingen nog een paar minuten de tijd om de vragen af te maken. Waardevol is om de vragen met je leerlingen kort na te bespreken, zodat de leerlingen kunnen uitleggen wat ze precies bedoelen.
------------------	--

Bevordering zelfvertrouwen en zelfexpressie	<ul style="list-style-type: none"> • Leerling komen in contact met eigen emoties en maken een eerste stap richting zelfexpressie. • Leerling denken na over emoties en hoe ze deze ervaren en komen een stap dichterbij zichzelf.
--	--

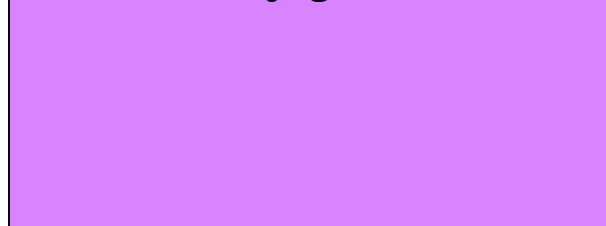
- Het nabespreken van het werkblad kan voor leerlingen deuren openen ten opzichte van eigen emoties en de nummers waar ze naar luisteren.
- Leerlingen leren van de meningen en emoties van anderen en nemen dit mee in hun zelfvertrouwen en zelfexpressie.

Bevordering zelfvertrouwen en zelfexpressie

- Leerling komen in contact met eigen emoties en maken een eerste stap richting zelfexpressie.
- Leerling denken na over emoties en hoe ze deze ervaren en komen een stap dichterbij zichzelf.
- Het nabespreken van het werkblad kan voor leerlingen deuren openen ten opzichte van eigen emoties en de nummers waar ze naar luisteren.
- Leerlingen leren van de meningen en emoties van anderen en nemen dit mee in hun zelfvertrouwen en zelfexpressie.

Werkblad en bijlagen

Het is van groot belang bij deze doelgroep de vragen zoveel mogelijk visueel te ondersteunen en vanwege het lage IQ de vragen zo eenvoudig mogelijk te stellen, daarom ben ik uitgekomen op het werkblad dat is bijgevoegd in de bijlagen.

BIJLAGEN WORKSHOP LES 3 BETEKENIS GEVEN AAN EEN NUMMER

Werkblad Calm down, Rema

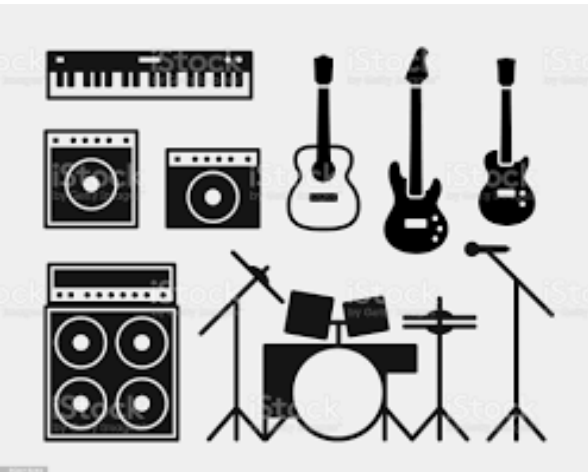
Naam _____

Vraag 1. Hoe laat dit nummer mij voelen?

<p>Blij</p> 	<p>Boos</p>
<p>Verdrietig</p> 	<p>Bang</p>

Anders, namelijk _____

Vraag 2. Wat in de muziek zorgt ervoor dat ik me zo voel?

<p>Zang/tekst</p> 	<p>Ritme</p>
<p>Melodie</p> <p>shutterstock.com · 1178300818</p>	<p>Instrumenten</p>

Anders, namelijk _____

Waar gaat het nummer over?

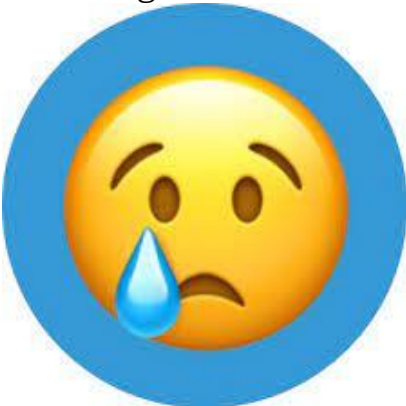

Vraag 3. Laat het nummer me anders voelen nu ik weet waar het over gaat?

Ja, namelijk

<p>Blij</p> 	<p>Boos</p>
<p>Verdrietig</p> 	<p>Bang</p>

Nee.

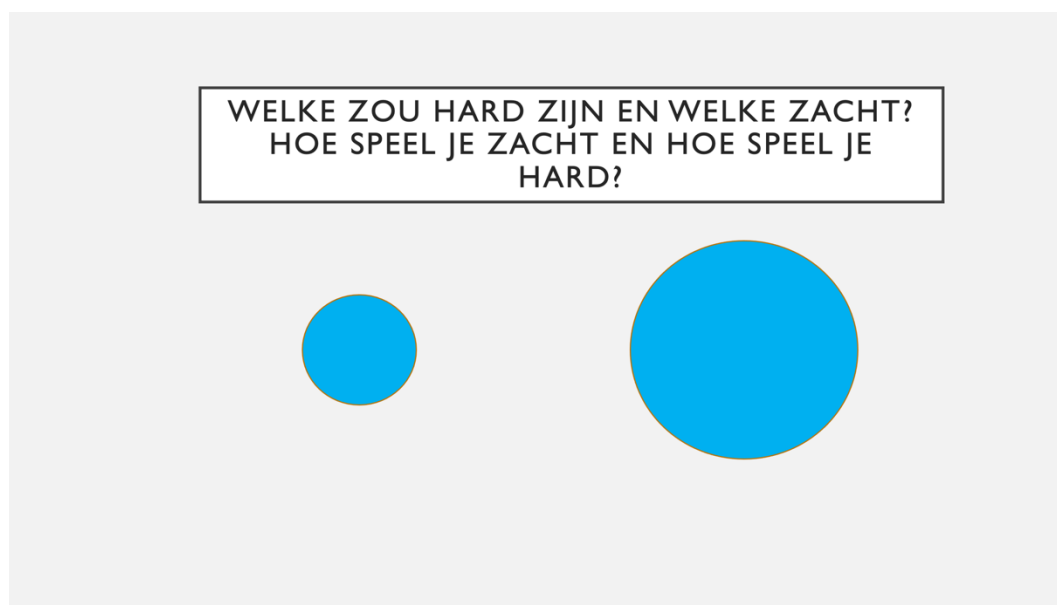

WORKSHOP LES 4 DYNAMIEK

Tijdsduur	15 minuten, maar de activiteit kan doorgetrokken worden tijdens het bandwerk.
Benodigheden	PowerPoint, percussie-instrumenten
Hoofddoel	De leerlingen kennis laten maken met dynamiek, in dit geval zacht en hard, om de leerlingen handvaten te bieden tot zelfexpressie tijdens de muziekles door middel van dynamiek.

Inleiding	Je heet de leerlingen welkom en legt de leerlingen uit wat vandaag de bedoeling is. Vandaag ga je samen met de leerlingen werken aan een muzikaal begrip, namelijk dynamiek. Je legt het begrip uit aan de hand van onderstaande PowerPoint. De volledige PowerPoint is ook toegevoegd in de bijlagen.
------------------	--

Stap 1;

Vraag aan de leerlingen welke cirkel het begrip zacht zou visualiseren en welke cirkel hard.

Stap 2;

The slide features a central white box with the text "WELKE VAN DE TWEE SPEEL IK?". Below this box are two rows of four blue circles. The top row consists of four large blue circles, and the bottom row consists of four smaller blue circles. Each circle in both rows is labeled with a number from 1 to 4, corresponding to its position in the row.

Vervolgens speel je op een percussie-instrument een van de twee bovenstaande reeksen voor. De vraag aan de leerlingen is welke van de twee reeksen je speelt. Vraag ook waarom ze dat denken, zo krijg je meer inzicht in het denkproces van de leerling.

Stap 3;

The slide features a central white box with the text "SPEEL ONDERSTAANDE REEK". Below this box is a single row of four large blue circles. Each circle is labeled with a number from 1 to 4, corresponding to its position in the row.

Deel verschillende percussie-instrumenten uit aan je leerlingen. Belangrijk om te vermelden is dat de leerlingen de instrumenten pas mogen bespelen als jij het zegt, zeker in deze doelgroep waar de prikkelverwerking moeilijker verloopt is het belangrijk de prikkels tijdens de les zo veel mogelijk te reduceren. Speel samen met je leerlingen de verschillende reeksen in de PowerPoint. Kies één

leerling uit die de reeks voorspeelt en laat de rest van de groep de reeks naspelen.

Stap 4;

NU JULLIE!

Stap 1: Éen iemand kiest vier cirkels uit en hangt deze op het bord.

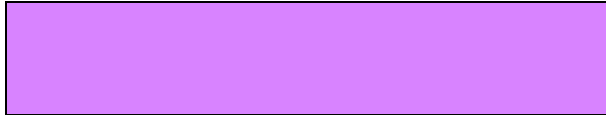
Stap 2: Éen iemand speelt de opgehangen reeks.

Stap 3: We voeren de reeks klassikaal uit.

Het is nu de beurt aan de leerlingen om eigen reeksen te maken. In de bijlagen vind je een blad met vier kleine cirkels en vier grote cirkels waarmee je leerlingen hun eigen reeksen kunnen maken. Laat één leerling vier figuren uitkiezen en deze op het bord hangen, vervolgens speelt één andere leerling de reeks voor en spelen we de reeks klassikaal na. Je kan meerdere leerlingen reeksen laten maken en deze vervolgens klassikaal uitvoeren.

Variatie en uitbreidingen

De leerlingen hebben tijdens de inleiding van de les kennis gemaakt met zacht en hard. Tijdens het samenspeel gedeelte van het bandwerk is het waardevol om deze begrippen terug te laten komen. Vraag de leerlingen om op bepaalde momenten zacht te spelen en vervolgens om hard te spelen. Ga het gesprek aan met je leerlingen over hoe je eigenlijk hard en zacht speelt op een bepaald instrument en hoe het voelt om zacht of hard te spelen op een bepaald instrument. Het gaat hier over het maken van kleine en grote bewegingen. Uit eigen ervaringen heb ik gemerkt dat leerlingen het vaak leuk vinden als ze hard en snel mogen spelen.

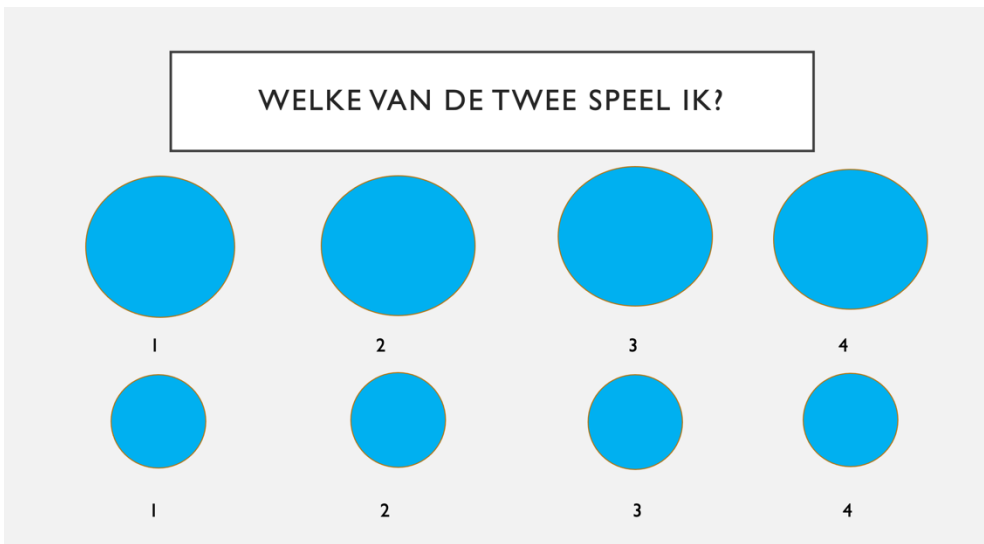
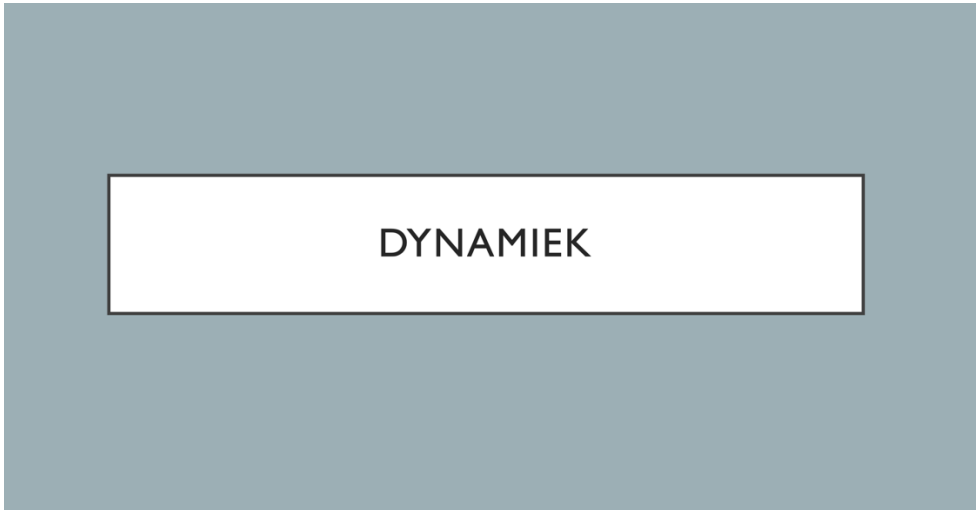

Spelen met dynamiek en tempo kan een extra diepgang geven aan het samenspel bij deze leerlingen.

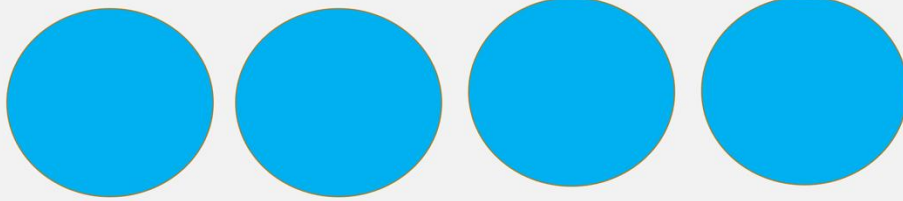
Bevordering zelfvertrouwen en zelfexpressie

- Het begrip dynamiek kan worden ingezet voor een uiting van de zelfexpressie.
- Spelen van dynamiek kan voor een stuk ontlading zorgen die ten goede komt van de zelfexpressie.

BIJLAGEN WORKSHOP LES 4 DYNAMIEK

SPEEL ONDERSTAANDE REEKS

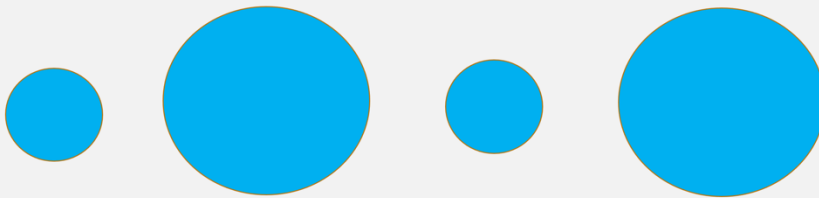
1

2

3

4

SPEEL ONDERSTAANDE REEKS

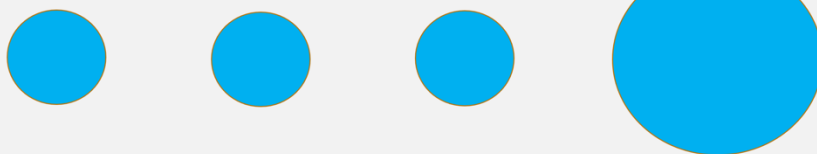
1

2

3

4

SPEEL ONDERSTAANDE REEKS

1

2

3

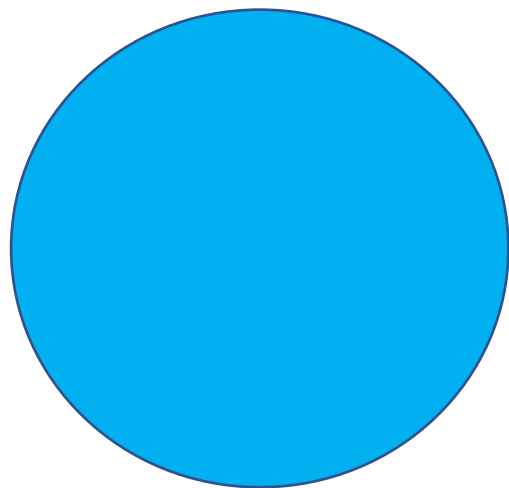
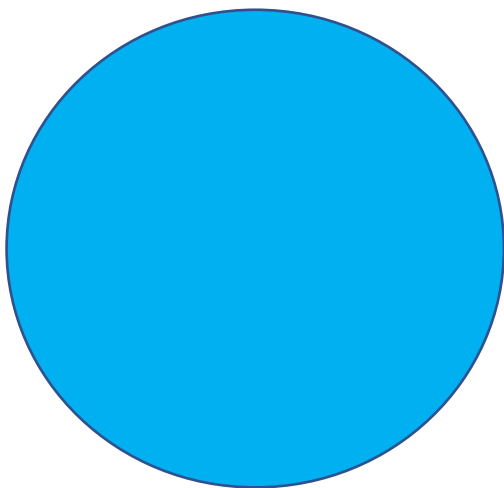
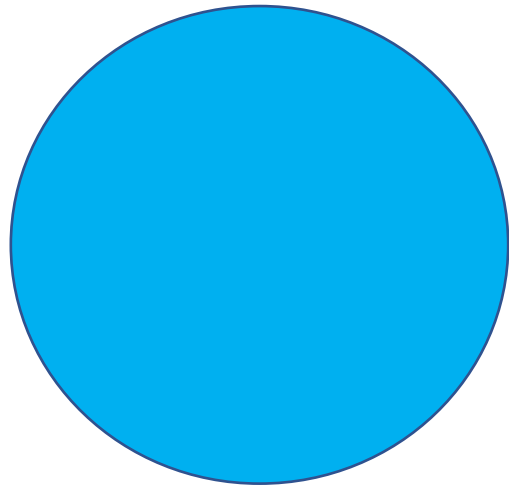
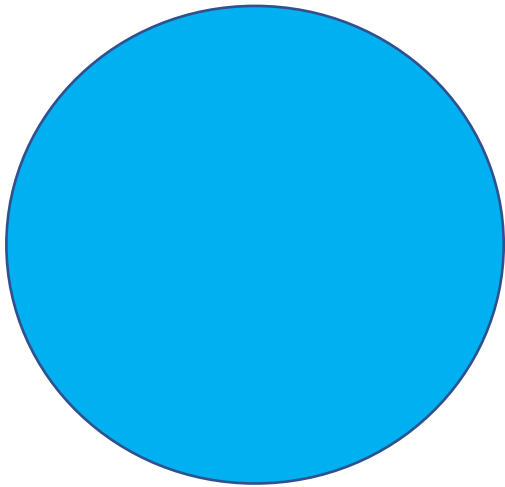
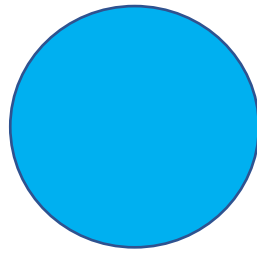
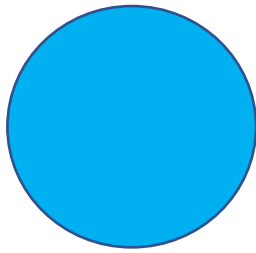
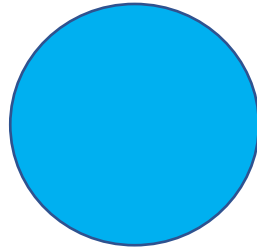
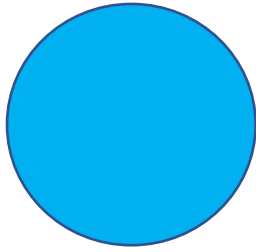
4

NU JULLIE!

Stap 1: Éen iemand kiest vier cirkels uit en hangt deze op het bord.

Stap 2: Éen iemand speelt de opgehangen reeks.

Stap 3: We voeren de reeks klassikaal uit.

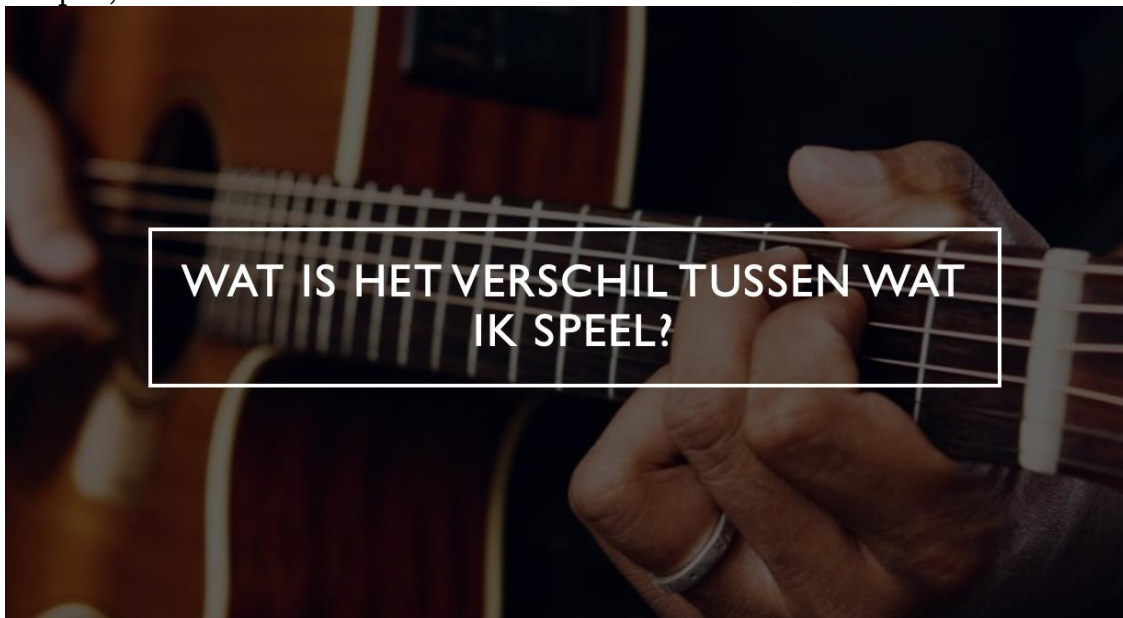

WORKSHOP LES 5 ARTICULATIE

Tijdsduur	15 minuten, maar de activiteit kan doorgetrokken worden tijdens het bandwerk.
Benodigdheden	PowerPoint, keyboards
Hoofddoel	De leerlingen kennis laten maken met articulatie, in dit geval kort en lang, om de leerlingen handvaten te bieden tot zelfexpressie tijdens de muziekles door middel van articulatie.

Inleiding	Je heet de leerlingen welkom en legt de leerlingen uit wat vandaag de bedoeling is. Vandaag ga je samen met de leerlingen werken aan een muzikaal begrip, namelijk articulatie. Je legt het begrip uit aan de hand van onderstaande PowerPoint. De volledige PowerPoint is ook toegevoegd in de bijlagen.
------------------	---

Stap 1;

Je speelt twee keer een akkoord voor op de gitaar. Je speelt de ene keer het akkoord kort en de tweede keer het akkoord lang. Het is aan de leerlingen om te benoemen wat het verschil is.

Stap 2;

Je laat de leerlingen twee verschillende strepen zien, de ene is kort en de andere is lang. De leerlingen moeten benoemen welke streep het begrip kort zou moeten visualiseren en welke streep het begrip lang.

Stap 3;

Vervolgens speel je op de gitaar één van de twee bovenstaande reeksen voor. De vraag aan de leerlingen is welke van de twee reeksen je speelt. Vraag ook waarom ze dat denken, zo krijg je meer inzicht in het denkproces van de leerling.

Stap 4;

- Ga in tweetallen achter de keyboards zitten.
- Éen iemand maakt een reeks op het bord.
- We voeren deze reeks klassikaal uit.

De leerlingen gaan in tweetallen achter de keyboards zitten. In de bijlagen vind je een blad met vier korte strepen en vier lange strepen waarmee je leerlingen hun eigen reeksen kunnen maken. Éen leerling maakt een reeks op het bord. We voeren deze reeks vervolgens klassikaal uit. Je kan meerdere leerlingen reeksen laten maken en deze vervolgens klassikaal uitvoeren.

Variatie en uitbreidingen

De leerlingen hebben tijdens de inleiding van de les kennis gemaakt met kort en lang. Tijdens het samenspeel gedeelte van het bandwerk is het waardevol om deze begrippen terug te laten komen. Vraag de leerlingen om op bepaalde momenten kort te spelen en vervolgens om lang te spelen. Ga het gesprek aan met je leerlingen over hoe je eigenlijk kort en lang speelt op een bepaald instrument en hoe het voelt om kort en lang te spelen op een bepaald instrument. Leerlingen hebben vaak de neiging om als ze kort spelen te gaan versnellen, probeer dit door het aangeven van een duidelijke puls te voorkomen. Het is wel heel leuk om er een soort spel van te maken om steeds sneller en korter te gaan spelen en te kijken welke leerling dit het langste volhoudt.

Bevordering zelfvertrouwen en zelfexpressie

- Het begrip articulatie biedt een handvat voor de uiting van zelfexpressie.
- Leerlingen creëren een eigen reeks en horen hoe de rest van de klas deze reeks uitvoert, dit zorgt voor een succeservaring en groei in het zelfvertrouwen.
- Leerlingen leren van de reeksen van andere leerlingen en doen inspiratie op voor de uiting van eigen zelfvertrouwen.

ARTICULATIE CSN

WAT IS HET VERSCHIL TUSSEN WAT IK SPEEL?

WELKE IS KORT EN WELKE IS LANG?

WELKE REEKS SPEEL IK?

WELKE REEKS SPEEL IK?

- Ga in tweetallen achter de keyboards zitten.
- Één iemand maakt een reeks op het bord.
- We voeren deze reeks klassikaal uit.

NU SPELEN WE JULLIE
REEKSEN!

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

WORKSHOP LES 6 DYNAMIEK EN ARTICULATIE

Tijdsduur	15 minuten, maar de activiteit kan doorgetrokken worden tijdens het bandwerk.
Benodigheden	PowerPoint, keyboards
Hoofddoel	De leerlingen laten zien dat je de begrippen dynamiek en articulatie ook kan combineren, om de leerlingen handvaten te bieden tot zelfexpressie tijdens de muziekles door middel van de combinatie van dynamiek en articulatie.

Inleiding	Je heet de leerlingen welkom en legt de leerlingen uit wat vandaag de bedoeling is. Vandaag ga je samen met de leerlingen werken aan een muzikaal begrip, namelijk articulatie. Je legt het begrip uit aan de hand van onderstaande PowerPoint. De volledige PowerPoint is ook toegevoegd in de bijlagen.
------------------	---

Stap 1;

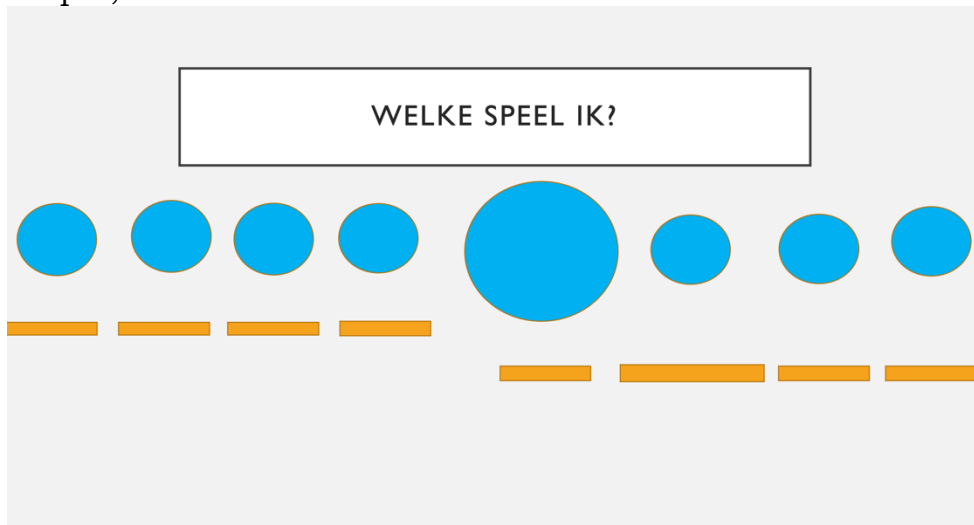

Stap 2:

Je herhaalt met de leerlingen de begrippen dynamiek en articulatie en de daar bijbehorende symbolen.

Stap 3;

Je speelt één van de twee reeksen voor. Het is aan de leerlingen de taak om te luisteren en te kijken welke reeks je speelt.

Stap 4;

- Ga in tweetallen achter de keyboards zitten.
- Één tweetal speelt een reeks voor.
- We luisteren klassikaal welke reeks het is.
- We spelen klassikaal deze reeks na.

De leerlingen doen een variatie op hetgeen wat ze vorige les hebben gedaan bij het begrip articulatie. De leerlingen gaan in tweetallen achter de keyboards zitten. Nu speelt één tweetal een gecombineerde articulatie en dynamiek reeks voor, vervolgens gaan we klassikaal na welke reeks het tweetal heeft voorgespeeld. Je kan één leerling de reeks laten ophangen met de bladen met symbolen die bij deze vorige twee lessen zijn bijgevoegd in de bijlagen. Als de voorgespeelde reeks juist is opgehangen, spelen we de reeks klassikaal. Je kan de tweetallen meerdere reeksen laten maken en deze vervolgens klassikaal uitvoeren.

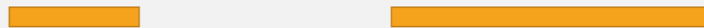
Variatie en uitbreidingen

De leerlingen hebben tijdens de inleiding van de les de begrippen dynamiek en articulatie gecombineerd. Tijdens het samenspelen kun je deze combinatie terug laten komen. Houd er rekening mee dat dit niet toepasbaar is op ieder instrument. Op een drumstel is het voor deze leerlingen heel moeilijk om een onderscheid te maken tussen kort en lang. Voor de leerlingen achter het keyboard of op de gitaar kan je wel samen met de leerlingen verschillende manieren bedenken hoe ze de combinatie dynamiek en articulatie kunnen toepassen. Het leukste is natuurlijk als je de leerlingen deze manieren zelf laat bedenken.

Bevordering zelfvertrouwen en zelfexpressie	<ul style="list-style-type: none"> • De combinatie dynamiek en articulatie is een nieuw handvat voor de uiting van zelfexpressie. • Leerlingen leren van de reeksen van andere leerlingen en doen inspiratie op voor de uiting van eigen zelfvertrouwen.
--	---

DYNAMIEK EN ARTICULATIE

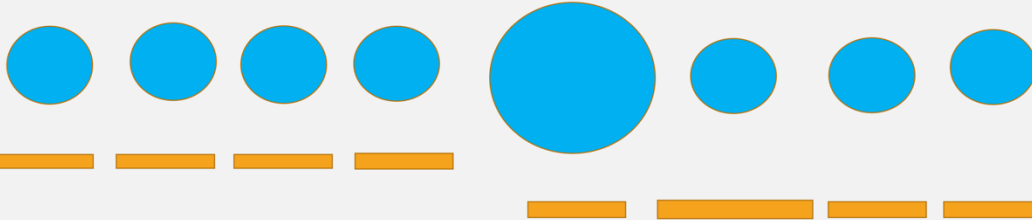
WAAR STONDEN DEZE OOK ALWEER VOOR?

WAAR STONDEN DEZE OOK ALWEER VOOR?

WELKE SPEEL IK?

- Ga in tweetallen achter de keyboards zitten.
- Één tweetal speelt een reeks voor.
- We luisteren klassikaal welke reeks het is.
- We spelen klassikaal deze reeks na.

NU SPELEN WE JULLIE
REEKSEN!

WORKSHOP LES 7 RUSTEN IN DE MUZIEK

Tijdsduur	15 minuten, maar de activiteit kan doorgetrokken worden tijdens het bandwerk.
Benodigheden	PowerPoint, percussie-instrumenten
Hoofddoel	De leerlingen kennis te laten maken met rusten in de muziek om de leerlingen handvaten te bieden tot zelfexpressie tijdens de muziekles door middel van rusten.

Inleiding	Je heet de leerlingen welkom en legt de leerlingen uit wat vandaag de bedoeling is. Vandaag ga je samen met de leerlingen werken aan een muzikaal begrip, namelijk rusten. Je legt het begrip uit aan de hand van onderstaande PowerPoint. De volledige PowerPoint is ook toegevoegd in de bijlagen.
------------------	--

Stap 1;

WAT GEBEURT ER IN DIT MUZIEKSTUK?

Beluister met de leerlingen het stuk 4'33 van John Cage. Vraag aan de leerlingen wat er gebeurt in dit muziekstuk. Er is in dit stuk sprake van stilte, het is het hele stuk stil.

Stap 2;

WAAR STAAT DIT SYMBOOL VOOR?

Vraag aan de leerlingen waar dit symbool voor staat. Het staat voor stilte, je speelt bij dit symbool niet op het instrument.

Stap 3;

WELKE REEKS SPEEL IK?

1

3

4

1

4

Pak een percussie-instrument en speel een van de twee bovenstaande reeksen voor. Het is aan de leerlingen om te luisteren welke van de twee reeksen je speelt.

Stap 4;

NU MAKEN JULLIE EEN REEKS!

Stap 1: Éen iemand kiest vier symbolen uit en hangt deze op het bord.

Stap 2: Éen iemand speelt de opgehangen reeks.

Stap 3: We voeren de reeks klassikaal uit.

De leerlingen krijgen allemaal één percussie-instrument. Benoem dat de leerlingen dit instrument nog niet mogen bespelen totdat jij het zegt. Anders krijgen de leerlingen te veel prikkels tegelijkertijd binnen. In de bijlagen vind je een blad met de symbolen waarmee de leerlingen hun eigen reeksen kunnen maken. Één leerling maakt een reeks op het bord. We voeren deze reeks vervolgens klassikaal uit. Je kan meerdere leerlingen reeksen laten maken en deze vervolgens klassikaal uitvoeren.

Variatie en uitbreidingen

Tijdens het bandwerk kan je het begrip rust terug laten komen. Je kan bijvoorbeeld tegen de leerlingen zeggen jullie spelen alleen op de eerste en vierde tel en op de tweede en derde tel zijn jullie stil. Hierop kan je uiteraard eindeloze variaties maken. Het is belangrijk dat je de tel altijd goed mee blijft tellen, zodat de leerlingen goed weten op welke tel ze spelen.

Bevordering zelfvertrouwen en zelfexpressie

- Een nieuw handvat voor de leerlingen voor muzikale zelfexpressie.
- Leerlingen te laten inzien dat stilte ook een vorm van zelfexpressie is.

RUSTEN IN DE MUZIEK

WAT GEBEURT ER IN DIT MUZIEKSTUK?

WAAR STAAT DIT SYMBOOL VOOR?

WELKE REEKS SPEEL IK?

1

3

4

1

4

WELKE REEKS SPEEL IK?

1

2

3

3

4

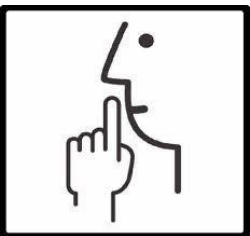
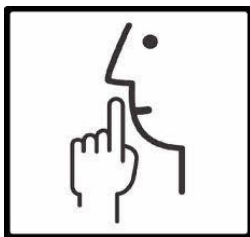
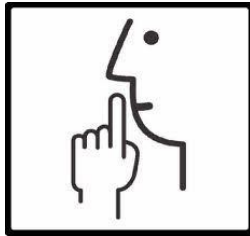
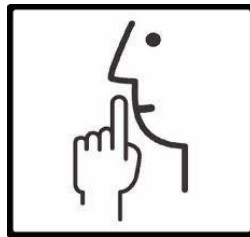
NU MAKEN JULLIE EEN REEKS!

Stap 1: Een iemand kiest vier symbolen uit en hangt deze op het bord.

Stap 2: Een iemand speelt de opgehangen reeks.

Stap 3: We voeren de reeks klassikaal uit.

1
2
3
4

WORKSHOP LES 8 DE LEIDING NEMEN

Tijdsduur	15 minuten, het inleidingsgedeelte van de les.
Benodigheden	Tekst lied automatisch van Flemming en elektrisch drumstel en drumpad.
Hoofddoel	De leerlingen het gevoel geven dat ze muzikaal vaardig genoeg zijn om een groep te kunnen leiden.

Inleiding	<p>Tijdens de inleidingsactiviteit van vandaag staan twee dingen centraal. Het in contact komen met het eigen lichaam doormiddel van zang, dit wordt afgewisseld met een stukje leiderschap nemen over de groep achter het drumstel. De leerlingen worden tijdens deze les opgedeeld in tweetallen. Klassikaal zingen we het eerste couplet, pre-chorus en refrein van het nummer een paar keer achter elkaar. Bij iedere keer wordt er een nieuw tweetal uitgekozen die de klas ritmisch ondersteunen achter het drumstel en de drumpad. De docent speelt mee op gitaar. Het nummer wordt zo vaak achter elkaar gezongen dat ieder tweetal een keer achter het drumstel of de drumpad heeft gezeten. Het is van belang dat je benoemt dat de leerlingen die achter het drumstel/drumpad zitten de leiders van de groep zijn en de rest van de groep goed naar de leerlingen achter het drumstel moet luisteren. Ik heb voor deze activiteit het lied, automatisch van Flemming gekozen omdat vrijwel alle leerlingen het nummer kennen en het nummer een duidelijke ostinate groove heeft. De tekst en de drumpartijen van het lied zijn te vinden in de bijlagen.</p>
------------------	---

Variatie en uitbreidingen

Je kan zelf natuurlijk kiezen voor een ander lied. Tijden veranderen en zo ook de hits in de popmuziek. Kies een nummer met een duidelijke puls, het liefst met een ostinate groove en een nummer dat zoveel mogelijk leerlingen kennen, zodat je niet al te lang bezig bent met het instuderen van de zang.

Bevordering zelfvertrouwen en zelfexpressie

- Is het belangrijk dat leerlingen het gevoel hebben dat ze zich mogen uiten.
- Dat leerlingen een eigen plek hebben in de groep.
- Dat leerlingen zich vaardig genoeg voelen om een groep te kunnen leiden.
- Dat leerlingen kunnen hiervoor kunnen samenwerken met andere leerlingen.

BIJLAGEN WORKSHOP LES 8 DE LEIDING NEMEN

Tekst automatisch, Flemming

Ik kan er niks aan doen, het gebeurt gewoon
Ik hou het niet tegen, ik ben machteloos
Ja, je kijkt me aan, ziet m'n Nike's gaan
Het is al te laat

M'n voet begint te shaken, alles gaat bewegen
Voordat ik het weet, voel ik de lampen op mij
Ineens pak ik de solo, move ik als een jojo
Stoppen is een no-go

Want ik dans automatisch
Nee, stilstaan dat bestaat niet
Vanavond voelt het magisch
Zo a-a-automatisch
Want ik dans automatisch

Partij voor het drumstel

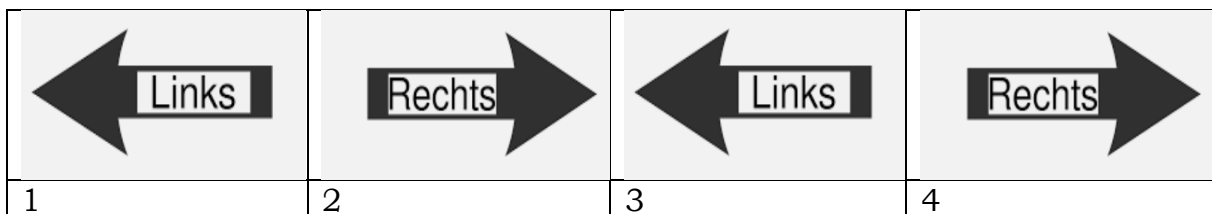
1 (Voet)

2 (Hand)

3 (Voet)

4 (Hand)

Partij voor de drumpad

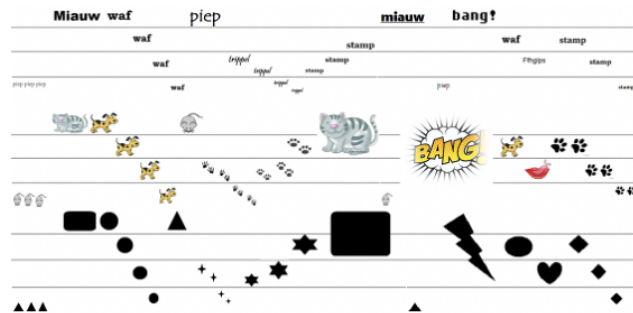

WORKSHOP LES 9 GRAFISCHE PARTITUUR

Tijdsduur	15 minuten, het inleidingsgedeelte van de les.
Benodigheden	Percussie-instrumenten, a4 blaadjes, gekleurde stiften/kleurpotloden.
Hoofddoel	De leerlingen in staat stellen om een eigen gemaakte creatie, om te zetten in klank.

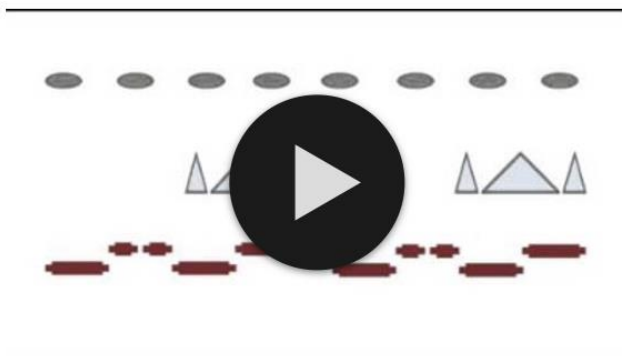
Inleiding	Je heet de leerlingen welkom en legt de leerlingen uit wat de bedoeling is. De leerlingen maken een grafische partituur. De les wordt geopend aan de hand van een PowerPoint waarbij de leerlingen kort krijgen uitgelegd wat een grafische partituur is en hoe ze deze moeten lezen. Aan de hand van een video waarin een grafische partituur te zien - en te horen is, krijgen de leerlingen meer duidelijkheid over wat een grafische partituur is. Aan hand van de het stappenplan in de PowerPoint die terug te vinden is in de bijlage, maken de leerlingen een grafische partuur.
------------------	--

Stap 1;

Bespreek met de leerlingen wat een grafische partituur is. Laat de uitleg vooral vanuit de leerlingen komen en geef waar mogelijk zo min mogelijk inbreng. Als de leerlingen het niet weten, kan je de leerlingen achter het antwoord laten komen door middel van het stellen van de juiste vragen.

Stap 2;

Ter verduidelijking laat je aan de leerlingen een voorbeeld van een grafische partituur zien.

Stap 3;

STAPPENPLAN

1. Maak groepjes van drie.
2. Kies drie verschillende instrumenten uit.
3. Kies drie verschillende kleuren.
4. Bedenk voor ieder instrument een tekening.
5. Bedenk een volgorde voor het spelen van de instrumenten.
6. Teken de volgorde op het blaadje.
7. Oefen jullie eigen grafische partituur, bedenk wie welk instrument bespeelt
8. Speel je eigen grafische partituur voor de rest van de groep!

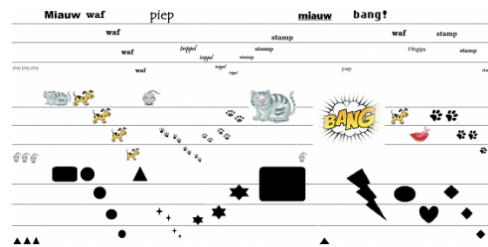
Deel de leerlingen in, in groepjes van drie en laat de leerlingen drie instrumenten kiezen en drie verschillende kleuren. Bespreek vervolgens met de leerlingen de rest van het bovenstaande stappenplan. Ga bij iedere stap langs ieder groepje om te checken of de leerlingen het begrepen hebben.

Bevordering zelfvertrouwen en zelfexpressie

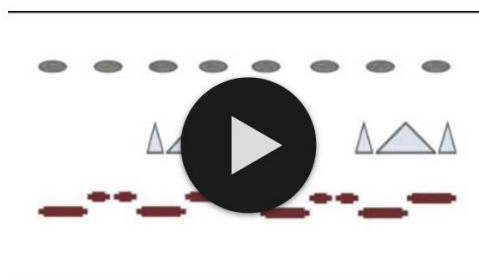
- De leerlingen laten inzien dat hun eigen inbreng en ideeën waardevol kunnen zijn en ze zelf muziek kunnen componeren en deze kunnen omschrijven in grafische notatie.
- Samenwerken met medeleerlingen en leren van elkaar.
- Trots kunnen zijn op zelfgemaakte grafische notatie.

GRAFISCHE PARTITUUR

WAT IS EEN
GRAFISCHE
PARTITUUR?

VOORBEELD
VAN EEN
GRAFISCHE
PARTITUUR

STAPPENPLAN

1. Maak groepjes van drie.
2. Kies drie verschillende instrumenten uit.
3. Kies drie verschillende kleuren.
4. Bedenk voor ieder instrument een tekening.
5. Bedenk een volgorde voor het spelen van de instrumenten.
6. Teken de volgorde op het blaadje.
7. Oefen jullie eigen grafische partituur, bedenk wie welk instrument bespeelt
8. Speel je eigen grafische partituur voor de rest van de groep!

WORKSHOP LES 10 PRESENTEREN VAN HET LIED

Tijdsduur	Afhankelijk van het aantal groepen
Benodigheden	Bandinstrumentarium
Hoofddoel	De leerlingen op te laten treden voor de school/ andere klassen en het daarmee opdoen van een succeservaring.

Kern	Vandaag spelen de leerlingen de nummers voor andere klassen. Afhankelijk van de mogelijkheden van de school zijn er bepaalde opties. Idealiter wordt deze presentatie gegeven in een gymzaal of een grotere speelzaal waar andere klassen en ouders kunnen komen kijken. Als deze gymzaal of grotere zaal er niet is, moet je even inventariseren bij de school wat er wel mogelijk is. Belangrijk is dat de leerlingen echt het gevoel hebben dat ze op gaan treden. Iedere groep speelt hetzelfde nummer, het is daarom leuk als je bij verschillende groepen ook verschillende nummers kiest. De leerlingen spelen het geoefende nummer voor aan de rest van de school en ervaren hoe het is om echt op een podium te staan.
-------------	---

Bevordering zelfvertrouwen en zelfexpressie	<ul style="list-style-type: none"> • Leerlingen laten voor publiek zien waar ze aan hebben gewerkt. • Leerlingen ontvangen naderhand complimenten waar ze van groeien. • Leerlingen krijgen een gevoel van trots over eigen prestatie en kunnen. • Leerlingen leren hoe ze zich moeten presenteren voor een groep en groeien hiervan. • Leerlingen uiten zich op een muzikale manier voor publiek, het is de meest directe vorm van zelfexpressie.
--	---

REFLECTIEVERSLAG

Het schrijven van een essay klonk aan het begin van het schooljaar enorm overweldigend. Drie jaar lang zie je ieder schooljaar de vierdejaars langzaam steeds bleker worden van vermoeidheid. Het leek een enorm grote opgave om zoiets te gaan schrijven en de vraag of ik dat wel kon en hoe dat moest spookte regelmatig door mijn hoofd. Ik kijk er nu op terug als een groot leerproces waarin ik me zelf regelmatig ben tegengekomen, soms de motivatie uit mijn tenen moest halen, maar vooral trots ben op mijn eindproduct en het onderzoek dat ik heb geleverd.

Het kiezen van een onderwerp was de eerste stap in het maken van het essay. Aan het einde van het derde jaar wist ik één ding zeker, ik wilde mijn onderzoek doen over iets met bandwerk in het speciaal onderwijs. Na al een jaar stage te hebben gelopen bij Guido Heijnen op Campus Speciaal Needs Maastricht stond ik voor een moeilijke keuze, want naar welke plek ga ik nu waar ik ook iets met bandwerk kan doen én ik een doelgroep heb die me aanspreekt? Na weken wikken en wegen besloot ik toch nog een jaar te blijven op CSN, omdat het onder andere een fijne plek zou zijn voor het schrijven van mijn essay. Achteraf was het ook een fijne om plek om dit te doen. De passie van mijn stagebegeleider Guido Heijnen voor de doelgroep en het vak hebben me wekelijks geïnspireerd om mijn essay nog krachtiger af te werken.

Het kiezen van een onderwerp bleek nog lastiger dan ik dacht. Ik had ongeveer in mijn hoofd wat me opviel tijdens mijn stage en waar ik mijn thesis over zou willen schrijven. Ik zag wekelijks hoe leerlingen helemaal opbloeide in de muziekles en de muziekles hun een boost gaf in het zelfbeeld en een bepaalde houding naar andere leerlingen. Yolande heeft me uiteindelijk goed geholpen om dit idee onder woorden te kunnen brengen en dat leidde uiteindelijk naar een onderzoek naar de bevordering van het zelfvertrouwen en de zelfexpressie door middel van bandwerk. Ik heb wel nog een tijdje gezeten met het zoeken naar de juiste woorden. Ik twijfelde heel lang tussen de woorden zelfvertrouwen, zelfbeeld, zelfexpressie en zelfbewustheid, maar uiteindelijk door gesprekken met Yolande, mijn stagebegeleider Guido Heijnen en een kort kijkje in de literatuur kwam ik toch tot de conclusie dat zelfvertrouwen en zelfexpressie de juiste woorden zouden zijn.

De volgende stappen in het onderzoek gingen eigenlijk vanzelf. Ik had al vrij snel duidelijk welke leerlingen ik wilde observeren voor mijn casestudies en wist ik precies wie ik moest vragen voor het afnemen van de interviews. Het opstellen van een observatielijst bleek alleen moeilijker dan gedacht. Ik vond het lastig om de juiste gerichte vragen te stellen en wist niet zo goed hoe ik het zelfvertrouwen en de zelfexpressie het best moest bevragen in een observatielijst. Samen met de school pedagoog van CSN heb ik gekeken naar zaken waar ik op zou kunnen letten tijdens mijn observaties ten op zichten van het zelfvertrouwen en de zelfexpressie. Zo kwam ik op een geschiktere tweede versie.

Uiteindelijk heb ik samen met Yolande de juiste woorden op papier gezet en ben ik uiteindelijk toch op de juiste observatielijst uitgekomen.

Het maken van de juiste lessen en vooral de muzikale inleidingsactiviteiten hebben mijn ogen geopend. Ik heb veel nagedacht over hoe ik op een laagdrempelige manier het toch zou kunnen hebben over verschillende muzikale begrippen. Dara liet tijdens haar werkveld presentatie bij OMB zien hoe ze aan de hand van visuele symbolen met haar leerlingen werkte met dynamiek. Haar werkveld presentatie opende deuren voor de lessen van mijn essay. Het allerbelangrijkste in mijn doelgroep is het werken met visuele ondersteuning op een laag tempo. Je merkte aan de leerlingen dat ze het ook echt leuk vonden en de muzikale begrippen voor hen opeens wel toegankelijk werden. De laatste paar lessen heb ik goed muzikaal met deze leerlingen gewerkt, waar de lessen eerst meer een middel waren om buitenmuzikale doelen te bereiken. Dit gaf ontzettend veel voldoening om ook in het speciaal onderwijs toch een beetje muzikaal aan de slag te kunnen gaan.

Het schrijven van het essay zelf heb ik niet als moeilijk ervaren. Ik vind het altijd interessant om te zoeken naar de juiste literatuur, hoewel zoeken naar literatuur over zelfexpressie nog behoorlijk lastig bleek te zijn. Er was nauwelijks iets over te vinden, laat staan over zelfexpressie bij leerlingen met een licht verstandelijke beperking en/of autisme. Ook over bandwerk was vrij weinig te vinden, maar uiteindelijk in gesprek met Yolande heb ik toch nog voldoende op papier kunnen zetten. Bij het schrijven van het essay heb ik altijd de neiging om zo volledig mogelijk te willen zijn en soms zelf iets te volledig. Net als bij mijn leerplan ben ik net iets te uitgebreid geweest. Ik probeer de literatuur altijd wat filosofischer te benaderen met als gevolg dat ik wellicht wat onduidelijke zinnen heb geschreven in mijn essay en mijn product. In mijn product heb ik er heel erg op proberen te letten dit wat beknopter en kernachtiger te doen. Ook zaken als zinsopbouw, spelling en grammatica is niet mijn sterkste punt. Ik controleer dit altijd goed na, maar ik ben me ervan bewust dat er hier en daar zeker nog wat fouten in mijn product zullen staan.

Ik ben dankbaar voor de flexibiliteit van mijn leerlingen die iedere les ontzettend goed hebben meegedaan tijdens mijn lessen. De leerlingen vonden niet alles even leuk, maar uiteindelijk hebben ze iedere les weer laten zien dat ze over meer muzikale talenten bezitten dan ze zelf denken. Ook van mijn stagebegeleider Guido Heijnen en adjunct-directeur Pascal Rutten heb ik alle ruimte gekregen om mijn onderzoek zo goed mogelijk uit te kunnen voeren. Daarnaast heb ik de begeleiding van Yolande als zeer prettig ervaren. Iedere week wist je waar je aan toe was en Yolande motiveerde en inspireerde enorm bij het schrijven van het essay. Wist je even niet meer hoe je verder moest? Dan ging je naar Yolande, wist je niet welke woorden je moest gebruiken voor het idee dat je hoofd had? Dan ging je even naar Yolande. Wilde je echt even stoom afblazen en even heel hard klagen over dat je geen motivatie meer had? Ook dan ging je naar Yolande. Ik kan alleen maar waardering en dank uitspreken voor de waardevolle begeleiding die ze ons heeft gegeven, zelfs nog s 'avonds laat of tijdens haar vakantie. Je wist altijd dat het hoe dan ook goed kwam omdat Yolande dag en nacht voor je klaarstond.

Het schrijven van het product gaf veel voldoening. Met de uitslag van mijn onderzoek wist ik dat de lessen die ik had gegeven en verder uitwerkte in mijn product zinvol zijn en ook echt een verandering geven in de bevordering van het zelfvertrouwen en de zelfexpressie. Met de feedback van mijn essay heb ik geprobeerd mijn product nog kernachtiger en beknopter te schrijven. Het uitwerken ervan was een feest waar ik volledig mijn eigen draai aan mocht geven. Ik ben trots op het eindresultaat van zowel mijn essay als mijn product. Waar ik vorig jaar enorm opzag tegen het vierde jaar kijk ik nu terug op een jaar waarin ik mooie dingen heb gemaakt en geschreven met een duidelijke boodschap van verschillende docenten, namelijk doe er niet te veel omheen, pak ook vooral je rust voor het schrijven van deze eindwerken. Dit heb ik ook gedaan met zeer goede resultaten als gevolg.

Chimène Hirsch

Juni 2023

LITERATUURLIJST

- Alvin, J. (1978). *Music Therapy for the Autistic Child*. Oxford University Press, USA.
- Caria et al (2011). Functional and dysfunctional brain circuits underlying emotional processing of music in autism spectrum disorders. *Cerebral Cortex* 2011;21 (12), 2838-49
- De Rijksoverheid. (2023). *Speciaal Onderwijs*. Opgehaald van Rijksoverheid: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/passend-onderwijs/speciaal-onderwijs>
- Dohmen, J. (2007a). *Tegen de onverschilligheid*. Amsterdam: Ambo.
- Dumont, E., van Hooren, S., Stuijts, M., & Feron, F. (2016). *Orthopedagogische Muziekbeoefening: een opmaat voor een nieuw perspectief?* *Cultuur + Educatie*; 45, 39-55.
- Heaton et al (1999). Can children with autistic spectrum disorders perceive affect in music? An experimental investigation. *Psychol Med.* 1999 Nov; 29(6):1405-10.
- Molnar-Szakacs I, Heaton P. Music (2012): a unique window into the world of autism. *Annals of the New York Academy of Sciences* 2009;1169,3-12.
- Neef, De H. (2015). *Op weg naar rust, de PILLAR-methodiek voor levens brede begeleiding bij autisme*. Amsterdam: Inspired Quality Publisher.
- Van Nieuwenhuijzen, Dr. M. (2010). *De (h)erkenning van jongeren met een lichte verstandelijke beperking*. Uitgeverij SWP Amsterdam.
- Rutten, M., & Stuijts, M. (2014). *Muziekstrategie*. Maastricht, Nederland: Conservatorium Maastricht.
- Smeijsters, H. (1994). *Musiktherapie als Psychotherapie: Grundlagen, Ansätze, Methoden*.
- Van Zweden, A. (2021). *De kracht van muziek: voor kinderen en jongeren met autisme*.